

**Museum
Catharijne
Convent**

**Collectieplan
2021-2024**

Inhoud

1	Inleiding	
1.1	Een nieuw collectieplan	05
1.2	Leeswijzer	07
1.3	Belang van de collectie	08
1.4	Visie, missie, profiel	11
1.4.1	Visie	11
1.4.2	Missie	12
1.4.3	Profiel	12
2	Herkomst van de collectie	
2.1	Ontstaansgeschiedenis	17
2.2	Rijkscollectie en de onderliggende stichtingen	20
3	Collectiethema's en kerncollecties	23
3.1	Collectiethema's: focus op waarde en samenhang	24
3.1.1	Functie van de collectiethema's	25
3.1.2	De vier collectiethema's	28
3.2	De kerncollecties en de overige collecties	28
3.2.1	Beeldhouwkunst uit de middeleeuwen en de renaissance	28
3.2.2	Textilia	29
3.2.3	Handschriften en oude drukken	32
3.2.4	Schilderkunst	33
3.2.5	Edelsmeedkunst	35
3.2.6	Cultuurhistorische collectie	36
3.2.7	Herinneringsverhalen	39
3.2.8	Moderne en hedendaagse kunst	40
3.2.9	Overige collecties	42
4	Verzamelen	47
4.1	Criteria en procedure	49
4.1.1	Criteria	49
4.1.2	Aankoopfonds	50
4.1.3	Procedure verwervingen	50
4.2	Verzamelbeleid kerncollecties	52
4.2.1	Middeleeuwse kunst	52
4.2.2	Diversiteit van het christendom in Nederland	53
4.2.3	Herinneringsverhalen	53
4.2.4	Moderne en hedendaagse kunst	54
4.2.5	Beeldhouwkunst uit de middeleeuwen en de renaissance	55
4.2.6	Textilia	57
4.2.7	Handschriften en oude drukken	58
4.2.8	Schilderkunst	58
4.2.9	Edelsmeedkunst	59
4.2.10	Cultuurhistorische collectie	60
5	Collectiemobiliteit	62
5.1	Ontzamelen	63
5.2	Toekomstige projecten	64
6	Collectiebeheer, -behoud en -registratie	66
6.1	Conservering en restauratie	67
6.2	Collectieregistratie	68
7	Presentatie van de collectie	71
7.1	Vaste presentatie	72
7.1.1	Huidige vaste presentatie	72
7.1.2	Nieuwe collectie-presentatie	74
7.2	Programmatische lijnen en tentoonstellingen	76
7.2.1	Samenhang collectie, onderzoek en programma	76
7.2.2	De programmatische lijnen	78
7.3	Bruiklenen en internationale samenwerking	79
7.4	Digitale presentatie en kennisdeling	80
7.4.1	De collectie digitaal	80
7.4.2	DiMCoN en Europeana	80
7.4.3	Multimediatour	81
7.4.4	Digitaliseringsprojecten	81
7.4.5	Digitale infrastructuur voor de herinneringsverhalen	81
7.5	Publicaties	82
8	Educatiecollectie	85
9	Onderzoek naar de collectie	87
9.1	Verbreiding expertise	88
9.2	Integrale benadering onderzoek	89
9.3	Collectieonderzoek in deze beleidsperiode	90
10	Bibliotheek	
10.1	Verzamelbeleid	95
10.2	Documentatie en fotoarchief	95
10.3	Toegankelijkheid en gebruik	96
10.4	Naar een nog beter zichtbaar onderzoekscentrum	97
	Colofon	98

1 | Inleiding

Detail Ecce Homo, taferelen uit het lijden van Christus, Rijnland, circa 1490-1500, collectie Museum Catharijneconvent (RMCC s375)

1.1 Een nieuw collectieplan

Museum Catharijneconvent is het rijksmuseum voor de kunst en het erfgoed van het christendom in Nederland. Het is tegelijkertijd netwerkmuseum en kenniscentrum, met samenwerking en kennisontwikkeling als belangrijke pijlers. Bij de instandhouding van christelijk erfgoed heeft het museum een cruciale rol.

Het wekt en verdiept de interesse van het publiek in het erfgoed van het christendom, dat cultureel én historisch van groot belang is. Omdat veel erfgoed zich in kerken en in andere musea bevindt, richt het museum zich niet uitsluitend op de eigen collectie, maar ondersteunt het ook andere partijen bij het beheren van hun verzamelingen buiten de muren van het museum. Museum Catharijneconvent is meer dan een museum: het is een kenniscentrum en netwerkmuseum met vele partners in binnen- en buitenland.

Dit collectieplan gaat specifiek over de eigen collectie van Museum Catharijneconvent. Het geeft inzicht in de samenstelling en vorming van die collectie, alsmede in het belang, behoud, beheer

en gebruik ervan. Het is bedoeld voor zowel intern als extern gebruik en vormt samen met het *Beleidsplan Museum Catharijneconvent 2021-2024* en het *Kennisplan 2021-2024* de basis voor het beleid van het museum. Dit collectieplan bouwt voort op het *Collectieplan 2017-2020*. Dat plan is op verschillende punten uitgebreid en aangepast. Zo hoopt het museum nog beter te kunnen bijdragen aan verwezenlijking van de doelen die zijn vermeld in 1.4.

De belangrijkste veranderingen in dit collectieplan 2017-2020 ten opzichte van het voorgaande zijn:

- Invoering van een thematisch gericht collectiebeleid. Zo kan het museum de collectie nog beter verbinden met thema's die in onze tijd spelen. Dit biedt bovendien de mogelijkheid de inhoudelijke samenhang tussen collectievorming, onderzoek en programma te vergroten.
- Uitbreiding van de kennis over het erfgoed van migrantenkerken en internationale kerkgemeenschappen

en het verzamelen van hun erfgoed. Het museum werkt intensief samen met Samen Kerk in Nederland (SKIN), de koepelorganisatie voor deze kerken.

- Uitbreiding van het werkterrein van het museum met hedendaagse kunst: onderzoek, collectie en programmering. Met de Collectie Nederland en met nieuw werk kan het museum de actuele betekenis van het christendom nog beter voor het voetlicht brengen. Het museum gaat hiervoor samenwerken met bestaande en nieuwe partnermusea.
- Aanpassing van het beleid voor het verzamelen van herinneringsverhalen. Ook voor dit verzamelgebied zal het thematische collectiebeleid gelden. Persoonlijke verhalen brengen meerstemmigheid in de collectie, ook als het gaat om thema's waar het museum zich op richt, maar die zich niet eenvoudig laten illustreren aan de hand van materieel erfgoed.

1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 is de herkomst van de collectie beschreven. In hoofdstuk 3 komen vervolgens de profielen van de kerncollecties en de overige collecties aan bod. Daar wordt ook beschreven hoe het museum gebruik zal maken van vier collectiethema's om beter vorm te geven aan de inhoudelijke ontwikkeling van de collectie en aan de wisselwerking tussen collectie, onderzoek en programma.

De kaders voor het verzamelbeleid staan in hoofdstuk 4. Net als in de periode 2017-2020 zet het museum zijn middelen in voor de versterking van de kerncollecties. Uitgangspunt daarbij is het nieuwe sturingsmechanisme van de vier collectiethema's (zie 3.1).

Hoofdstuk 5 behandelt collectiemobiliteit, ofwel ontzamen als onderdeel van collectievorming. Hoofdstuk 6 gaat over het behoud, beheer en de registratie van de museumverzameling.

In hoofdstuk 7 staat de presentatie van de collectie centraal en in hoofdstuk 8 de educatieve collectie, publieksbegeleiding en participatie. In hoofdstuk 9 wordt ingegaan op het onderzoek naar de collectie en in hoofdstuk 10 komt de bibliotheek aan bod.

1.3 Belang van de collectie

De collectie is de bron van de activiteiten die het museum ontplooit voor zijn publieksgroepen. De collectie is belangrijk om verschillende redenen, zoals de kunst- en cultuurhistorische kwaliteit, het belang voor kennisvermeerdering, de mate van representativiteit en meerstemmigheid, en de presentatiewaarde.

Dit beleidsplan bevat de uitgangspunten waarmee het museum de collectie voor het publiek levend en herkenbaar wil houden. Het streeft naar een gevoel van mede-eigenaarschap en werkt daarom samen met het publiek, de ervaringsdeskundigen, en met wetenschappelijke experts in uiteenlopende disciplines. De instelling van kerncollecties moderne en hedendaagse kunst en herinneringsverhalen, en de focus op erfgoed van internationale kerkgemeenschappen binnen de acht kerncollecties passen bij deze doelstelling.

Het museum heeft met ingang van deze beleidsperiode acht kerncollecties, die

alle onderscheidend zijn. Ze vormen tezamen de *belangrijkste kunst- en cultuurhistorische collectie van het christelijk erfgoed in Nederland*. Dit geeft het museum een nationale taak en, vooral vanwege de kunsthistorische waarde van de collectie, ook een internationale taak. Het belang is zowel gelegen in de individuele objecten als in de samenhang en breedte van de collectie.

De acht kerncollecties zijn:

- Beeldhouwkunst uit de middeleeuwen en de renaissance. Deze collectie is de omvangrijkste van ons land en in belang (ten dele) alleen vergelijkbaar met die van het Rijksmuseum Amsterdam. Andere belangwekkende collecties bevinden zich in Museum Boijmans Van Beuningen en het Bonnefantenmuseum.
- Textilia. Het museum bewaart een van de belangrijkste collecties van kerkelijke textilia wereldwijd. In het bijzonder de collectie van voor 1600 behoort tot de wereldtop. De collectie geldt algemeen als referentiecollectie voor dit verzamelgebied.

- Handschriften en vroege drukken. Het museum beschikt over de belangrijkste museale verzameling religieuze handschriften en vroege drukken in Nederland. Op dit terrein is de Koninklijke Bibliotheek, samen met Huis van het Boek, de belangrijkste medespeler.
- Schilderkunst. Deze collectie is vooral belangrijk door het onderscheidende karakter van de schilderijen uit de vijftiende tot en met de zeventiende eeuw, en heeft ook grote betekenis voor de geschiedenis van het protestantisme. Deze collectie heeft een sterke thematische samenhang.
- Edelsmeedkunst. Er zijn in Nederland geen verzamelingen religieuze edelsmeedkunst met een vergelijkbare omvang en samenstelling. Alleen op deelaspecten laat de verzameling zich vergelijken met de schatkamers van bijvoorbeeld de Sint-Servaas in Maastricht en de Heilige Amelbergakerk te Susteren.
- Cultuurhistorische collectie. Deze nationaal toonaangevende collectie omvat naast tal van protestantse objecten onder andere een unieke collectie katholieke devotionalia, waaronder de fraaiste en rijkste openbare collectie zeventiende- en

achttiende-eeuwse Zuid- en Noord-Nederlandse devotieprenten in Europa. In 2020 heeft het Bijbels Museum de negentiende-eeuwse verzameling van ds. Leendert Schouten overgedragen aan Museum Catharijneconvent. Topstukken van wereldfaam zijn de modellen van het Tabernakel en de Tempelberg.

- Herinneringsverhalen. Deze kerncollectie immaterieel erfgoed is in opbouw. Verhalen maken het mogelijk meerstemmigheid te borgen, wat met objecten niet altijd mogelijk is. Deze persoonlijke herinneringen krijgen een passende materiële vorm, zoals een gefilmd portret, een audio-interview of een verhaal bij een foto of een object. Ze laten de voortdurende dynamiek en diversiteit zien van de omgang met christelijk erfgoed en cultuur.
- Moderne en hedendaagse kunst. Dit is een nieuwe kerncollectie. Het museum heeft een traditie op het gebied van verzamelen en presenteren van moderne en hedendaagse kunst. Daarin is een breuk ontstaan, die het museum vanaf 2021 herstelt. De Collectie Nederland omvat veel werk dat in de context van het Museum Catharijneconvent ruimte kan bieden aan meerstemmige reflecties op christelijk erfgoed en zijn betekenis.

De actuele kunstproductie is bijzonder sterk gericht op maatschappelijke vraagstukken en de plek van de mens in de wereld, en biedt kansen voor verwervingen. Evenals het christendom opereert de hedendaagse kunstwereld in een mondiale context met lokale verbindingen. Het museum zal het accent leggen op moderne en hedendaagse kunst van in Nederland werkende kunstenaars, maar ook internationale kunstenaars kunnen thematisch relevant zijn.

Naast deze acht beeldbepalende collecties beheert het museum nog acht overige collecties. Deze bestaan uit stukken die kunst- of cultuurhistorisch van belang zijn, maar die het museum niet of in beperkte mate onderscheiden van andere instellingen. Daartoe behoren ook objecten met een documentatiefunctie. Deze zijn representatief voor het christendom in Nederland en zijn beschikbaar voor onderzoek. In tegenstelling tot de kerncollecties wordt aan de overige collecties niet meer zorg besteed dan nodig is om ze algemeen toegankelijk te maken en ze voor volgende generaties te kunnen behouden.

1.4 Visie, missie, profiel

Bij het opstellen van dit collectieplan zijn de visie, missie en het profiel van het museum, zoals geformuleerd in het *Beleidsplan 2021-2024*, leidend. Ze luiden als volgt.

1.4.1 Visie

Het christendom heeft een rijke geschiedenis. De hoeveelheid christelijke kunst en erfgoed, materieel en immaterieel, is dan ook groot. Doordat het christendom van oudsher erg divers is, kent dit erfgoed bovendien een grote verscheidenheid. Het vertelt ons niet alleen iets over het verleden, maar geeft ook inzicht in wie wij zijn, wat ons bindt en wat we belangrijk vinden. Het weerspiegelt normen en waarden, tradities en rituelen. Maar ook universeel menselijke thema's als hoop en liefde, vrede en onvrede zijn belangrijke onderwerpen. Het erfgoed van het christendom is dan ook van blijvende betekenis voor alle Nederlanders. Het geeft inzicht in de wortels en identiteit van onze samenleving.

Bij het algemene publiek neemt de kennis over het christendom en religie in het algemeen snel af. Mensen gaan minder naar de kerk, en in opvoeding en onderwijs speelt religie een kleinere rol dan vroeger. Ook kent het christendom in Nederland steeds meer verschillende uitings- en belevingsvormen als gevolg van migratie en meer persoonlijke manieren van geloofsbeleving. Door al deze veranderingen neemt de 'religieuze geletterdheid' af – de vaardigheid om christelijke kunst en erfgoed te kunnen 'lezen'. En daarmee verdwijnt het vermogen om te begrijpen welke betekenis het christendom ook vandaag heeft. Museum Catharijneconvent zet zich daarom in voor het beheer en behoud van christelijk kunst en erfgoed en wil kennis daarover verzamelen, ontwikkelen, delen en doorgeven. Binnen én buiten de muren van het museum.

Dat is niet alleen een belangrijke, maar ook een urgente taak. Museum Catharijneconvent gelooft in de kracht die institutioneel en persoonlijk geloof kan hebben. Het verbindt en verdeelt, stuurt en ontregelt, troost en doet pijn. Religie

is complex en wordt in onze gehaaste samenleving vaak onvoldoende begrepen. Museum Catharijneconvent wil een plek zijn waar iedereen zich thuis voelt en uitgebreid stil kan staan bij voorwerpen en verhalen die aanleiding kunnen zijn voor verdieping en reflectie.

Onze collectie, die een christelijke oorsprong heeft, is de basis voor alle activiteiten. En dat blijft zo. Maar onze horizon is breder dan alleen het christendom. In het museum is ruimte om na te denken over de rol die religie heeft gehad en nog altijd heeft, zowel in de samenleving als in het persoonlijk leven.

1.4.2 Missie

Museum Catharijneconvent onderzoekt en belicht de esthetische, culturele en historische waarden van de kunst en het erfgoed van het christendom in Nederland. Het museum doet dit vanuit de overtuiging dat dit van waarde is voor iedereen en werkt in samenspraak met partners en publiek. Zo kan het verhalen vertellen die meerstemmig zijn en een open blik stimuleren. Door mensen te raken en in beweging te zetten wil het museum bijdragen aan een meer begripvolle samenleving.

1.4.3 Profiel

Museum Catharijneconvent heeft een uniek profiel, zowel in Nederland als in de wereld.

- Het beheert de belangrijkste collectie kunst- en cultuurhistorische objecten van het christelijk erfgoed in Nederland. Dit geeft het museum een nationale en internationale taak, mede vanwege de kunsthistorische waarde van de collectie. De verzameling behoort tot de rijkscollectie en richt zich op de volle breedte van het christendom in Nederland. Een dergelijke aandacht voor de diversiteit van het christendom binnen één museum is uniek in de wereld. De collectie maakt onderdeel uit van de (kunst)geschiedenis van het christendom wereldwijd en reikt in aard en samenstelling, functie en verhaal over de landsgrenzen heen.
- Als *netwerkmuseum* heeft het museum een cruciale functie bij de (inter)nationale kennisuitwisseling tussen publiek, kerk- en erfgoedgemeenschappen, musea, erfgoedinstellingen, maatschappelijke partners, wetenschap, onderwijs en media. Het museum vervult als knooppunt een verbindende rol en zorgt voor een verantwoorde omgang met waardevol christelijk erfgoed in situ.

Model van de Tempelberg/Haram al-Sharif, Conrad Schick, Jeruzalem 1879, collectie Museum Catharijneconvent (RMCC BM 1070.1) | Foto Femke Lockefeer

- Het museum is *museum en kenniscentrum in een*. Als nationaal kenniscentrum voor het christelijk erfgoed beschikt het over een inhoudelijke staf die onderzoek doet en kennis uitwisselt. Het onderzoek is multidisciplinair en bestrijkt zowel kunst-, cultuur- en kerkgeschiedenis als theologie en religiewetenschappen. Bij het onderzoek wordt nauw samengewerkt met andere (internationale) wetenschapsinstellingen. Nadruk ligt op valorisatie en de maatschappelijke impact van kennis.
- Voor de collectie- en kennisontwikkeling heeft het museum de komende beleidsperiode de volgende doelen:
 - Omarming van het kloostercomplex als een van de topstukken van het museum. Dit gebeurt in samenwerking met de bij het complex behorende Sint-Catharinakathedraal, die in kerkelijk gebruik is. Doel is het gehele kloostercomplex, dat in de presentatie tot nog toe onderbelicht was, beter voor het publiek te ontsluiten en onderdeel te maken van de bezoekerservaring.
 - Overstappen naar een thematisch gericht collectiebeleid. Zo kan het museum de collectie nog beter verbinden met thema's die in onze tijd spelen. Dit biedt bovendien de mogelijkheid de inhoudelijke samenhang tussen collectievorming, onderzoek en programma te vergroten.
- Verdieping van het onderzoek naar het kerkinterieur in Nederland en bestending van het huidige niveau van inventarisatie en waardering van religieus erfgoed in situ.
- Uitbreiding van de kennis over het erfgoed van migrantenkerken. Hiervoor werkt het museum intensief samen met Samen Kerk in Nederland (SKIN), de koepelorganisatie voor migrantenkerken en internationale kerkgemeenschappen. Deze samenwerking zal in 2021-2022 onder andere resulteren in tussentijdse aanpassing van de vaste presentatie en een rijk geïllustreerde publicatie over interieurs van migrantenkerken en internationale kerkgemeenschappen.
- Uitbreiding van het werkterrein van het museum met hedendaagse kunst (onderzoek, collectie en programmering). Hierdoor kan het museum de actuele betekenis van het christendom nog beter voor het voetlicht brengen.

Zittende Maria, Maasgebied, ca. 1240. Utrecht, collectie Museum Catharijneconvent (ABM bh316) | Foto Mike Bink

2 | Herkomst van de collectie

Ansfriiduscodex, boekband, St Gallen, ca. 950-1000, collectie Museum Catharijneconvent (ABM m00902-01)

2.1 Ontstaansgeschiedenis

De collectie is het resultaat van een proces dat in de tweede helft van de negentiende eeuw is begonnen. Actieve verzamelaars binnen de Rooms-Katholieke Kerk begonnen toen collecties religieuze kunst aan te leggen. Hun behoefte om te verzamelen hing nauw samen met de katholieke emancipatie na het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853. Overal in het land werden toen in hoog tempo monumentale kerken gebouwd ter vervanging van de onopvallende, dikwijls uit verbouwde woonhuizen bestaande schuilkerken die vanaf de Reformatie dienst hadden gedaan als plaats van samenkomst.

Bij de verhuizing van de schuilkerken naar de nieuwe parochiekerken ging de inboedel niet vanzelfsprekend mee. De altaarstukken en schilderijen werden vanwege hun formaat en stijl meestal niet geschikt bevonden om de neoclassicistische of neogotische kerkinterieurs op te luisteren. Zulke niet langer bruikbare werken werden gemakkelijk van de hand gedaan en kwamen in het beste geval terecht bij particulieren of opkopers. Vaak werden

ze opgeslagen op zolders van pastorieën of elders, waar ze langzaam maar zeker verkommerden. Deze situatie vormde voor enkele geestelijken aanleiding tot het verzamelen van kerkelijke objecten die hun liturgische functie hadden verloren, met het doel ze onder te brengen in nieuw op te richten katholieke musea. Daarbij kwam een groeiende belangstelling voor de kunst van de middeleeuwen, waar katholieken graag aansluiting bij zochten.

Al in de negentiende eeuw speurde de secretaris van het bisdom Haarlem, J.J. Graaf, actief naar oude schilderijen en beelden die op tochtige zolders lagen weg te kwijnen. Graaf vond het de moeite waard deze voorwerpen voor verval te behoeden. De geminachte kunstwerken legden volgens hem getuigenis af van het katholieke leven van voorgaande geslachten. Zijn zoektochten leidden in 1869 tot de oprichting van het Bisschoppelijke Museum te Haarlem. Enkele jaren eerder, in 1862, had kapelaan Gerard W. van Heukelum in Utrecht het Aartsbisschoppelijk Museum opgericht. Ook hij doorzocht zijn bisdom op interessante stukken. Van Heukelum ging

het echter niet alleen om het behoud van religieus erfgoed. Minstens zo belangrijk voor hem was dat de authentieke voorwerpen konden dienen als voorbeeld voor eigentijdse kunstenaars bij het scheppen van nieuwe kerkelijke kunst, en dan het liefst volgens de toen heersende smaak naar middeleeuws – gotisch – voorbeeld.

Ook binnen de Oud-Katholieke Kerk, waar een belangrijk deel van het oude Utrechtse kapittelbezit was bewaard, bestonden plannen voor het oprichten van een museum. Het zou echter tot 1928 duren voordat het Oud-Katholiek Museum zijn deuren opende.

Intussen ontstond binnen het Aartsbisschoppelijk Museum ook aandacht voor eigentijdse religieuze kunst van kunstenaars die veelal niet beantwoordde aan de theologische opvattingen van de Rooms-Katholieke Kerk. In 1934 werd het Museum voor Nieuwe Religieuze Kunst geopend met werken van eigentijdse kunstenaars als Charles Eyck en Albert Servaes. Na de oorlog was er een korte opleving, maar in de jaren vijftig stierf het Museum voor Nieuwe Religieuze Kunst bij gebrek aan belangstelling een stille dood. De aanwezige kunstwerken werden geïntegreerd in de collectie van het Aartsbisschoppelijk Museum.

Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) voerde forse wijzigingen door in de liturgie. Dat leidde tot een versoering van kerkinterieurs, een actie die wel eens de 'tweede beeldenstorm' wordt genoemd. Als gevolg daarvan dreigden liturgisch vaatwerk, gewaden en heiligenbeelden opnieuw op drift te raken. De toenmalige directeur van het Aartsbisschoppelijk Museum, D. Bouvy, ontpopte zich als een waakhond voor de neogotische kunstwerken, die op grote schaal dreigden te worden vernietigd.

Bouvy was inmiddels onderhandelingen gestart met het Bisschoppelijk Museum te Haarlem en het Oud-Katholiek Museum, die zouden leiden tot de stichting van Rijksmuseum Het Catharijneconvent, dat in 1979 openging. Doelstelling van het nieuwe museum was: 'De materiële getuigenissen van de christelijke cultuur en haar invloed op de Nederlandse samenleving te verwerven, te behouden, wetenschappelijk te onderzoeken, te presenteren, en hierover te informeren ten behoeve van doeleinden van studie, educatie en genoegten.' Hiermee veranderde de invalshoek van verzamelen en presenteren: het ging voortaan om de geschiedenis van de *gehele* christelijke cultuur in Nederland. Het betekende dat de klemtoon meer dan voorheen op de geschiedenis viel, en wel op die van het gehele christendom in Nederland.

Voortaan zou ook de geschiedenis van de protestantse kerken worden belicht.

Hier deed zich een probleem voor, want de protestantse kerken bezaten geen vergelijkbare tegenhanger van de bisschoppelijke musea. Met het oog op het nieuwe museum werd een speciale stichting opgericht, de Stichting Protestantse Kerkelijke Kunst, die als doel had: 'Het bevorderen van belangstelling en zorg voor voorwerpen van kunst en godsdienstige praktijk, binnen het protestantisme in Nederland.' Vertegenwoordigers uit de verschillende protestantse kerken hadden en hebben een plaats in deze stichting, die in korte tijd schilderijen, prenten, bijbels en varia voor het museum verzamelde.

2.2 Rijkscollectie en de onderliggende stichtingen

Museum Catharijneconvent beheert de rijkscollectie op het gebied van het christelijk erfgoed. De ontstaansgeschiedenis van Museum Catharijneconvent is af te lezen aan de inventarisnummers die aan de voorwerpen zijn gehecht. Zij verwijzen naar de diverse stichtingen die eigenaar zijn van de collecties. De collectie van het Aartsbisschoppelijk Museum (ABM) is een verzameling van 19.013 objecten (ijkdatum november 2020); die van het Bisschoppelijk Museum Haarlem (BMH) van 22.846 objecten. Het Oud-Katholiek Museum (OKM) telt 11.928 objecten en als relatieve nieuwkomer heeft de Stichting Protestantse Kerkelijke Kunst (SPKK) een collectie van 3428 voorwerpen.

De collecties van deze vier stichtingen werden als permanent bruikleen ondergebracht in de Stichting Het Catharijneconvent, die deze op haar beurt weer in bruikleen gaf aan de Staat der Nederlanden. Daarmee valt de collectie onder verantwoordelijkheid van het Rijk (rijkscollectie). De Staat der Nederlanden heeft deze rijkscollectie vervolgens in

beheer gegeven aan Stichting Museum Catharijneconvent.

Het bovenstaande geldt ook voor de voorwerpen die Stichting Het Catharijneconvent zelf verwerft, vaak liturgische objecten of voorwerpen uit kloosters die niet passen in een van de hiervoor genoemde collecties. Onder deze stichting (StCC) vallen 4905 objecten.

Daarnaast beheert Stichting Museum Catharijneconvent een collectie die rechtstreeks onder rijkseigendom valt (RMCC): oude en nieuwe bruiklenen van de toenmalige Dienst Verspreide Rijkscollecties (nu Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, RCE), bruiklenen van collegarijksmusea en aankopen die met rijksgeld werden en worden gedaan, en algemene legaten en schenkingen. Deze RMCC-collectie telt 10.847 voorwerpen. Daarnaast zijn er nog twee (kleine) collecties: die van het Bisschoppelijk Museum Den Bosch (29 objecten) en het Bisschoppelijk Museum Roermond (15 objecten).

Medewerker collectiebeheer met Christus en de Samaritaanse Vrouw, atelier Meester van de Utrechtse stenen vrouwenkop (RMCC b320) | Foto Desirée Meulemans

3 | Collectiethema's en kerncollecties

De brede en de smalle weg, toegeschreven aan Laurence Neter, 1630-1639, collectie Museum Catharijneconvent (RMCC s93)

Museum Catharijneconvent telt 73.000 objecten (ijkdatum november 2020). Een groot deel ervan behoort tot een van de acht kerncollecties. Elke kerncollectie bestaat uit een objecttype dat voor het museum onderscheidend en gezichtsbepalend is. Daarnaast zijn er nog acht 'overige' collecties.

Het museum wil het huidige collectiebeleid de komende jaren continueren, met een aantal belangrijke aanpassingen. Het doel van deze aanpassingen is de kwaliteit van de collectie te verhogen.

Het museum heeft daarom besloten tot:

- een verzamelbeleid dat nog sterker dan voorheen het accent legt op artistieke en cultuurhistorische waarde ('focus op waarde');
- het vergroten van de thematische samenhang binnen de collectie;
- het versterken van de samenhang en wisselwerking tussen collectievorming, onderzoek en programmering.
- Daarnaast wil het museum de relatie tussen de collectie en de huidige samenleving versterken, zodat de collectie een afspiegeling blijft van wat er speelt en leeft in Nederland.

Om deze doelen te bereiken zal het museum:

- gaan werken met vier collectiethema's;
- een nieuwe kerncollectie invoeren, namelijk 'moderne en hedendaagse kunst';
- extra aandacht geven aan internationale kerkgemeenschappen en de diversiteit van het christendom in Nederland;
- actief en gericht herinneringsverhalen verzamelen, die worden ondergebracht in een nieuwe kerncollectie.

In 3.1 zal eerst worden ingegaan op de vier collectiethema's. In 3.2 staan korte beschrijvingen van alle kerncollecties en overige collecties.

3.1 Collectiethema's: focus op waarde en samenhang

3.1.1 Functie van de collectiethema's

Van oudsher zijn de kerncollecties ingedeeld op soort materiaal, vakgebied of periode (zoals textiel, edelsmeedkunst of middeleeuwse kunst). Veelal worden ze ook vanuit deze indeling en specialismen onderzocht en met nieuwe objecten verrijkt. Dat levert weliswaar steeds rijkere afzonderlijke deelcollecties op en specialistische kennis daarover, maar draagt niet per se bij aan een grotere onderlinge samenhang van de collectie als geheel.

Er is daarom behoefte aan een instrument dat de samenhang in de collectie beter zichtbaar kan maken en kan leiden tot een gericht verzamelbeleid. Om die reden heeft het museum vier collectiethema's geformuleerd. Ze verbinden de objecten en herinneringsverhalen met elkaar, dwars door alle kerncollecties heen, dus los van materiaal of periode. Dit past bij de meer integrale aanpak die het museum met ingang van 2021 gaat hanteren.

De thema's verwijzen naar vraagstukken die vandaag in onze samenleving spelen. Zodoende kunnen ze de historische collecties actualiseren en blijven die herkenbaar en relevant voor de doelgroepen van het museum. De thema's zijn zo gekozen dat ze een lange geldigheid hebben. Het museum gaat ervan uit dat ze minstens vijftien jaar relevant blijven, en daarmee overstijgen ze deze beleidsperiode. Dat is van belang voor de continuïteit van de collectiebeleid en voor het levend houden van de collectie. Hierdoor blijft de collectie ook een rijke bron voor de programmering (zie 7.1 en 7.2).

De collectiethema's zullen leidend zijn bij de collectiewaardering en het verzamelen. Ze maken het mogelijk vanuit een integrale, inhoudelijke benadering scherpere keuzes te maken, zodat de collectie niet onnodig in omvang toeneemt. Immers, niet de omvang van de collectie, maar haar grootst mogelijke soortelijk gewicht is het doel (zie hoofdstuk 4).

De collectiethema's zijn brede begrippen. In 2021 formuleert het museum aanvullende selectiecriteria die inhoudelijke keuzes binnen die thema's aanscherpen. Voor elke beleidsperiode kunnen deze criteria desgewenst worden herijkt. Zo bieden de collectiethema's en de selectiecriteria samen de mogelijkheid een wisselende dynamiek in het collectiebeleid in te bouwen – een tragere naast een iets snellere. Dit beleid garandeert continuïteit, maar maakt het ook mogelijk snel in te spelen op veranderingen in de samenleving en zo de collectie levend te houden. Zo kunnen de selectiecriteria binnen de collectiethema's actuele accenten leggen, zonder dat vluchtige trends de collectievorming gaan bepalen. Ook de collectiethema's moeten telkens opnieuw worden beoordeeld op maatschappelijke relevantie, maar zij hebben naar verwachting een veel langere looptijd.

Uiteraard blijven generieke selectiecriteria, zoals uniciteit, presentatiewaarde, representativiteit en toestand van een object medebepalend. Behalve bij waardering en verwerving zijn de collectiethema's ook sturend bij onderzoek (zie hoofdstuk 9).

Bij het vaststellen van de collectiethema's heeft het museum zich georiënteerd op relevante maatschappelijke vraagstukken

en ontwikkelingen in de wetenschap. Behulpzaam daarbij was onder andere het rapport *Christenen in Nederland* (2018) van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Ook voerde het gesprekken met directeur Kim Putters en andere onderzoekers van het SCP en met tal van deskundigen binnen en buiten het vakgebied: Frank Bosman, Paul van Geest, James Kennedy, Jos Koldewij, Chris 't Mannetje, Birgit Meyer, Stefan Paas, Paul Post, Janneke Stegeman, Irene Stengs, Pooyan Tamimi Arab en Yvonne Zonderop.

3.1.2 De vier collectiethema's

Collectiethema 1: Tradities en rituelen

Tradities en rituelen spelen bewust of onbewust een rol in ieders leven. Ze geven houvast en ritme aan het menselijk bestaan en helpen ons om te gaan met de grote levensvragen. Ze kunnen verbinden en uitsluiten.

Die functies vervullen ze ook binnen het christendom. In de christelijke religie gaat het immers niet alleen om hoofd en hart, maar ook om handelingen en praktijken. Door de eeuwen heen zijn er rituelen ontwikkeld om uiting te geven aan heilige overtuigingen, om belangrijke (levens) momenten te markeren en om gelovigen samen te brengen en te verbinden tot een gemeenschap. Ook nu nog komen binnen

religies en in de samenleving nieuwe tradities en rituelen tot stand.

Dit collectiethema richt zich onder andere op de vraag welke tradities en rituelen we met elkaar delen. Ook de ontwikkeling in de tijd is een aandachtspunt. Onze samenleving verandert voortdurend. Welke christelijke tradities leven in de geseclariseerde samenleving voort, in een nieuwe vorm of op een meer individueel niveau?

Collectiethema 2: Levende aanwezigheid

Binnen veel religies, waaronder het christendom, wordt aan bepaalde objecten een levende aanwezigheid toegekend. Deze bijzondere toekenning zorgt voor emotionele verbondenheid onder de leden van de groep die deze toekenning deelt. Objecten waaraan deze levende aanwezigheid wordt toegekend, kunnen bij gelovigen verschillende gevoelens oproepen, zowel positieve (devotie, geborgenheid, medeleven, de behoefte aan navolging) als negatieve (afkeer van misleiding en bijgeloof, angst voor grensoverschrijding, woede en de neiging tot iconoclasme). Het museum richt zich met dit thema op objecten waaraan levende aanwezigheid is toegekend, en op objecten die getuigen van hetzij devotie, hetzij iconoclasme of die commentaar geven op deze strijd. Objecten binnen de protestantse traditie

vallen hier ook onder.

Over het wel of niet mogen visualiseren van het heilige wordt binnen het christendom al sinds de oudheid gestreden. Nu veel religieuze objecten uit hun oorspronkelijke context zijn gehaald en zijn gemusealiseerd, dient zich een nieuwe vraag aan: wat gebeurt er met die levende aanwezigheid? Moet en kan een museum deze betekenis in stand houden? En zo ja, op welke wijze?

Collectiethema 3: Vestigen, verdwijnen, veranderen

In dit collectiethema staat de dynamiek van het christendom in Nederland centraal. De vestiging en het 'verdwijnen' van het christendom worden wel gezien als twee van de belangrijkste en meest vormende gebeurtenissen in de Nederlandse geschiedenis. Van oudsher geeft de middeleeuwse collectie van het museum een beeld van de vestiging van het christendom in Nederland. Maar ook over het 'verdwijnen' wil het museum een genuanceerd, goed gedocumenteerd verhaal vertellen.

De gebruikelijke voorstelling dat het christendom sinds de jaren zestig uit Nederland aan het verdwijnen is, door alle traditionele denominaties heen, is te beperkt. Veelgebruikte termen als secularisatie en ontkerkelijking dekken

de lading onvoldoende. Onderzoek door onder andere het Sociaal en Cultureel Planbureau wijst uit dat religie niet zozeer 'verdwijnt', als wel dat het religieuze landschap in Nederland diverser en diffuser wordt, en dat religie veelal op een individueel niveau wordt beleefd dan voorheen. Het ledental van internationale kerkgemeenschappen in Nederland groeit. Ten slotte zijn christelijke begrippen en tradities diepgeworteld in onze cultuur. Ook in de toekomst zal de Nederlandse samenleving niet goed te begrijpen zijn als de invloed van het christendom buiten beschouwing wordt gelaten.

Collectiethema 4: Verbeelding van verhalen in en rondom de Bijbel

De Bijbel is vanouds de kern van het christendom. De materiële cultuur van het christendom hangt sterk samen met de tekst van de Bijbel. Veel objecten in onze collectie verbeelden en interpreteren Bijbelse passages. Of ze gaan over verhalen over heiligen, zoals de in de middeleeuwen opgetekende *Legenda aurea*. Ook verbeeldingen van recentere verhalen over belangrijke gebeurtenissen en figuren uit de verschillende denominaties van het christendom, vallen onder dit collectiethema.

In het hart van dit thema zit de relatie tussen tekst en beeld. Hoe geven

verbeeldingen van deze verhalen uiting aan het christelijke gedachtegoed? Hoe heeft men ze beleefd en doorgegeven?

Bovendien laat dit collectiethema zien dat christelijke verhalen, begrippen, figuren en motieven ook voor onze huidige cultuur en samenleving van betekenis zijn – in het maatschappelijke debat, in kunst en cultuur, én op individueel niveau. Er wordt voortdurend aan deze verhalen gerefereerd, ze worden steeds opnieuw geïnterpreteerd en ze roepen discussie op.

3.2 De kerncollecties en de overige collecties

Hieronder staan korte beschrijvingen van de acht kerncollecties en de acht overige collecties. Vaste onderdelen in de beschrijvingen van de kerncollecties zijn: de waardering in relatie tot de Collectie Nederland, enkele onderscheidende topstukken, de belangrijkste recente aanwinsten (dit kunnen aankopen, schenkingen of langdurige bruiklenen zijn), de plaats in de vaste presentatie en recente tentoonstellingen, en de belangrijkste wetenschappelijke ontsluiting van de collectie.

De huidige vaste presentatie wordt op termijn geheel vernieuwd. De voorbereidingen daarvoor vinden plaats in deze beleidsperiode. Het spreekt voor zich dat alle kerncollecties ook daarin weer een hoofdrol zullen spelen, naast bruiklenen uit de Collectie Nederland die binnen de unieke context van het museum extra betekenis en zeggingskracht kunnen krijgen.

3.2.1 Beeldhouwkunst uit de middeleeuwen en de renaissance

Omschrijving en waardering

De collectie beeldhouwkunst uit de middeleeuwen en de renaissance (circa 1200-1600) omvat 480 sculpturen. Ze zijn vervaardigd door anonieme beeldhouwers uit de romaanse en gotische periode, maar ook door Noord-Nederlandse meesters van naam en faam uit de vijftiende en zestiende eeuw.

De collectie is de omvangrijkste van ons land en in belang (ten dele) alleen vergelijkbaar met die van het Rijksmuseum Amsterdam. Doordat de herkomst van veel beelden bekend is (onder andere uit Utrecht, Noord-Nederland), geeft de collectie inzicht in de kunst en cultuur van belangrijke religieuze centra in deze periode.

Topstukken

- *Apostel Petrus* door Claux van Werve (ca. 1380-1439), RMCC b304.
- *Christoffel* door Henrick Douverman (1480-1543), ABM bh251.

- *Heilige familie* door Adriaen van Wesel (ca. 1475), ABM bh471.
- Het naamgevend stuk van een anonieme Utrechtse beeldhouwer, de Meester van de Utrechtse Stenen Vrouwenkop (ca. 1520), ABM bs604.

Recente aanwinsten

- *Maria met kind* uit het atelier Adriaen van Wesel, RMCC b316.
- Een beeldengroep van Jezus en de Samaritaanse vrouw uit de omgeving van de Meester van de Utrechtse Stenen Vrouwenkop, RMCC b320.

Presentatie

- Op verschillende plaatsen in het museum (Utrechtzalen, refter en kloostergangen) heeft beeldhouwkunst een belangrijke plaats in de vaste presentatie.
- Bij verschillende tentoonstellingen was laatmiddeleeuwse sculptuur te zien, zoals bij *North & South* in het museum zelf en tentoonstellingen elders waarvoor het museum bruiklenen ter beschikking heeft gesteld.

Ontsluiting

De collectie is ontsloten in enkele bestandscatalogi: *Hout- en steensculptuur van Museum Catharijneconvent, ca. 1200-*

1600 (2004), Middeleeuwse beelden uit Utrecht, 1430-1530 (2013) en Early medieval sculpture (in voorbereiding, in samenwerking met het platform voor middeleeuwse beeldhouwkunst Ards van museum M te Leuven).

3.2.2 Textilia

Omschrijving en waardering

Museum Catharijneconvent bewaart een van de belangrijkste collecties van kerkelijke textilia wereldwijd. Uit de periode tot 1600 zijn 376 objecten aanwezig, uit de zeventiende eeuw 300, uit de achttiende eeuw 300, uit de negentiende eeuw ca. 1200 en de twintigste eeuw ca. 1600.

De verzameling Nederlands kerkelijk borduurwerk uit de vijftiende en zestiende eeuw (circa 500 stuks) fungeert wereldwijd als referentiecollectie. Daarnaast bezit het museum een zeer divers samengestelde collectie complete liturgische gewaden met toebehoren (paramenten). Met name voor de vijftiende en zestiende eeuw gaat het om een verzameling van wereldformaat. Ook de collectie stoffragmenten (770 stuks in totaal) is van (inter)nationaal belang en wordt regelmatig door experts geraadpleegd.

De afgelopen jaren zijn kwaliteitsverbeteringen doorgevoerd door textilia uit latere periodes te verzamelen en te ontzamen, met het doel hiervan eveneens referentiecollecties te kunnen maken.

Topstukken

- Een zogenoemde wurgdoek van Cunera, een koptisch weefsel uit de vierde eeuw, OKM t65.
- De Siciliaanse keizersalbe van Frederik Barbarossa (1145-1154), de enige middeleeuwse keizersalbe ter wereld die gaaf bewaard is gebleven, OKM t91.
- De vijftiende-eeuwse koorkap en dalmatieken van bisschop David van Bourgondië, OKM t89.
- Een kazuifel van Byzantijnse zijde en een koorkap van Arabische zijde met ingeweven friezen met oriëntaalse vogels. Beide dateren uit de twaalfde eeuw en zijn afkomstig uit Dokkum, waar ze eeuwenlang zijn vereerd als kazuifel en koorkap van Bonifatius, AMB t2342.
- Gewaden van de Grote Kerk van Hoorn, versierd met borduursels naar ontwerp van Jacob Cornelisz van Oostsanen (begin zestiende eeuw), BMH t5788a, b, d, e.

Recente aanwinsten

Liturgische textiel uit onder andere de parochie Maria Laetitia Ulft in Ter Borg en de oudkatholieke parochie In de Driehoek in Utrecht (bruikleen). De achttiende-eeuwse exemplaren zijn een bijzondere kwalitatieve verrijking van de verzameling

Presentatie

- Een aantal topstukken wordt gepresenteerd in de vaste presentatie (Catharinazaal, schatkamer, kleine Utrechtzaal).
- Veel middeleeuwse textiel is getoond tijdens de tentoonstelling *Het geheim van de middeleeuwen in gouddraad en zijde* (2015).

Ontsluiting

- Een deel van het borduurwerk uit de vijftiende en zestiende eeuw, inclusief een groot deel van de paramenten, is beschreven in *Schilderen met gouddraad en zijde. Kerkelijke borduurkunst 1475-1675* (1987) en in het nieuwe standaardwerk *Middeleeuwse borduurkunst in de Nederlanden* (2015).
- De collectie middeleeuws borduurwerk is bovendien ontsloten via de Opus Anglicanum Database van Princeton University. Deze database is onderdeel van de Index of Christian Art.

- De paramenten uit de periode van de schuilkerken (1580-1850) en de moderne tijd (1850-heden) zijn nog slecht ontsloten. De collectie zeventiende- en achttiende-eeuwse paramenten vormt het onderwerp van (promotie)onderzoek. De resultaten hiervan zullen worden gepresenteerd in een tentoonstelling die gepland staat voor 2023.
- De belangrijkste objecten uit de collectie stoffragmenten zijn te vinden in buitenlandse publicaties. Een aantal stukken is beschreven in *Middeleeuwse borduurkunst in de Nederlanden* (2015).

3.2.3 Handschriften en oude drukken

Omschrijving en waardering

De collectie middeleeuwse handschriften (tot 1600) omvat circa 370 werken. Zij bestaat uit bijbels, liturgische en theologische werken, devotieboeken (grotendeels verband houdend met de Moderne Devotie), geïllustreerde getijden- en gebedenboekjes en juridische en historische werken. De verzameling oude drukken telt ongeveer 7900 nummers. Hieronder vallen theologische werken, bijbels en pamfletten.

Bij elkaar vormt dit de belangrijkste

museale collectie kerkelijke handschriften en oude drukken in Nederland.

Topstukken

- Enkele van de oudst bewaarde handschriften uit onze streken. Deze dateren uit de tiende en elfde eeuw en worden toegeschreven aan Utrechtse scriptoria.
- Het uit Delft afkomstige, rijkversierde Latijnse *Brevier van Beatrijs van Assendelft* (ca. 1485), OKM h3.
- Drie werken van de Haarlemse klop Trijn Jans Oly (1585-1651) met 250 levensbeschrijvingen: *Levens der maegden*, BM Warm h92.
- De zogenoemde Beaufortbijbel (1684), RMCC od21.
- De collectie Lutherpamfletten.

Recente aanwinsten

- 250 oude drukken van voor 1800, die voornamelijk betrekking hebben op de kerkgeschiedenis, liturgie en devotie van de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden.
- Enkele antipapistische spotschriften.
- Het prekenboek *Leerreden op de feestdagen* van kapelaan Hermanus

Franciscus ten Hulscher (met preken uit 1770-1790), RMCC h35.

- De *Acta ofte handelinghen des Nationalen Synodi* (druk uit 1621).

Presentatie

- In de vaste presentatie wordt altijd een wisselende selectie van handschriften en oude drukken getoond.
- De tentoonstelling *Magische miniaturen* (2018) toonde miniaturen uit de Zuidelijke Nederlanden (in samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek).
- Tijdens de tentoonstelling *Luther* (2017) kregen de Lutherpamfletten bijzondere aandacht.
- De tentoonstelling *Bij ons in de Biblebelt* toonde in 2019 enkele belangrijke oude drukken, waaronder bijbels, de *Acta* van de synode van Dordrecht en geschriften van de zogenaamde Oudvaders.

Ontsluiting

- De beschrijvingen van middeleeuwse handschriften in Adlib worden projectmatig verrijkt door studenten boekgeschiedenis van de Universiteit van Amsterdam.
- Vijftien bijzondere handschriften zijn

volledig gedigitaliseerd en doorzoekbaar via de eigen collectiedatabase die online staat.

- Veel onderzoeksgegevens zijn bijeengebracht in *Middeleeuwse boeken van het Catharijneconvent* (1993) en A.M.W. As-Vijvers en A.S. Korteweg (red.), *Zuid-Nederlandse miniatuurkunst. De mooiste verluchte handschriften in Nederlands bezit* (2018).
- Ruim duizend objecten uit de collectie staan in Peter Gumbert, *Illustrated inventory of medieval manuscripts in Latin script in the Netherlands. Vol. I: Utrecht, Museum Catharijneconvent* (2011).
- De teksten van Trijn Jans Oly zijn ontsloten in Joke Spaans, *De levens der maechden. Het verhaal van een religieuze vrouwengemeenschap in de eerste helft van de zeventiende eeuw* (2012).
- *De collectie is raadpleegbaar via de database Medieval Manuscripts in Dutch Collections van de Koninklijke Bibliotheek.*

3.2.4 Schilderkunst

Omschrijving en waardering

Het museum beheert ruim 1300 schilderijen uit de periode vanaf circa

1250 tot heden. De collectie uit de vijftiende tot en met de zeventiende eeuw vertoont een sterke thematische samenhang. Die is uniek ten opzichte van collecties schilderkunst van dezelfde periode in de Nederlandse musea. De schilderijen hebben betrekking op het Oude en Nieuwe Testament, heiligen en hun levensloop, en geloofsdoctrines. Daarnaast zijn er portretten van bijvoorbeeld pastoors, predikanten of gelovigen. Uit de tijd van de schuilkerken dateert een aantal rooms-katholieke geschiedenissen, devotiestukken van heiligen en bijzondere doodsportretten van zeventiende-eeuwse geestelijken. In de collectie achttiende, negentiende en vroege twintigste eeuw zijn portretten goed vertegenwoordigd. Binnen de protestantse traditie zijn de kerkinterieurs en de portretten het belangrijkste. De verzameling Bijbelschilderkunst uit de zestiende en zeventiende eeuw is uniek in Nederland. Een aparte categorie vormt de wereldwijd unieke collectie spotschilderijen.

Topstukken

- Middelijns altaarstuk (ca. 1410), ABM s25-28 en ABM s156-158.
- Geertgen tot Sint-Jans, *Man van smarten* (1485-1494), ABM s63.
- *Gregoriusmis* (1486) door de Keulse

Meester van de Heilige Sippe, ABM s33.

- *Mozes die de Tien Geboden toont* (1574/1575) door Maarten de Vos, ABM s380.
- *Doop van de kamerling* (1626) door Rembrandt, SPKK s21.
- *Dompeldoop bij de collegianten te Rijnsburg* (1750-1775), SPKK s21.
- *Portret van H. Benoît Labre* (1916/1917) door Otto van Rees, ABM s426.
- Twee schilderijen van een processie in de oudkatholieke kerk in Den Haag (1881) door Isaac Israëls, RMCC s338 en RMCC s78.
- *Portret van kardinaal Van Rossum* (1927) door Jan Sluijters, ABM s424.

Recente aanwinsten

- Een zeer zeldzaam schilderij met taferelen uit het lijden van Christus uit het Nederrijngedebied, gesitueerd in een Nederlandse stad, circa 1480, RMCC s375.
- *De heilige Monica* door Hendrick Bloemaert, een schenking van de Nederlandse Provincie van de Orde der Augustijnen, STCC s66.

- *Stichtelijk uurtje in de Achterhoek* (1883) door Hendrik Valkenburg, RMCC s370.

Presentatie

- Zowel in de vaste presentatie als bij de meeste tentoonstellingen hebben de schilderijen uit de collectie een prominente plaats. Ook protestantse schilderijen zijn daarin goed vertegenwoordigd.
- In de presentatie *Rembrandt en de Gouden Eeuw* (2018) waren de kwaliteit, de ontwikkeling en de vertellende kracht van de Bijbelschilderkunst in de eigen collectie goed te zien.

Ontsluiting

- De bestandscatalogus *Schilderijen van Museum Catharijneconvent* (2002).
- Het publieksboek *Goddelijk geschilderd. Honderd meesterwerken van Museum Catharijneconvent* (2003).
- Tentoonstellingspublicaties als *Thuis in de Bijbel. Oude meesters, grote verhalen* (2014).

3.2.5 Edelsmeedkunst

Omschrijving en waardering

De middeleeuwse collectie (gerekend tot omstreeks 1600) telt ruim honderd

voorwerpen. In de collectie bevinden zich 160 objecten uit de zeventiende eeuw, ca. 200 uit de achttiende eeuw, ca. 350 uit de negentiende eeuw en ca. 380 uit de twintigste eeuw. Ruim vertegenwoordigd is het werk van de Utrechtse smedenfamilie Brom.

Dankzij haar omvang en samenstelling neemt de collectie religieuze edelsmeedkunst een volstrekt unieke plaats in binnen het Nederlands openbaar kunstbezit. Slechts op onderdelen wordt de collectie benaderd door die van het Rijksmuseum en de schatkamers van de Sint-Bavo in Haarlem, de Heilige Amelbergakerk 't Stift in Susteren en de Sint-Servaasbasiliek in Maastricht. De collectie protestants zilver bevat enkele van de belangrijkste stukken in de Collectie Nederland.

Topstukken

- Houders met relieken van de H. Willibrordus, Noord-Nederlands (ca. 1610), OKM m2b.
- De Karolingische kelk van Lebuïnus (begin negende eeuw, zilveren montuur veertiende eeuw), ABM bi787.
- De hamer van Sint-Maarten (ca. 1000 v.Chr.; zilveren vassing ca. 1300), OKM m38.

- Een verguld zilveren ciborie (1615) van Adam van Vianen, ABM m1248.
- Een verguld zilveren kelk (ca. 1650) van Thomas Bogaert, BMH m9271a.

- Een lavaboblad in de vorm van een plooischotel (1656) van Pieter Cornelisz Ebbekin, ABM m1471.

- Een doopschaal (1658) van David Micheel uit de hervormde kerk van Bergen, SPKK m180.

- Achttiende-eeuws avondmaalsgerei uit de Marekerk te Leiden, SPKK m194.

Recente aanwinsten

- Vier avondmaalsbekers van de Verenigde Doopsgezinde Gemeente Blokzijl, RMCC m739 en RMCC m743.
- Drie monstransen en een ciborie uit het midden van de twintigste eeuw door Ad van Roosmalen, StCC m324a, StCC m325a, StCC m326a, StCC m327.

Presentatie

Een belangrijk deel van deze deelcollectie wordt tentoongesteld in de schatkamer.

Ontsluiting

De hoogtepunten zijn beschreven in de tentoonstellingscatalogi *De weg naar de Hemel. Reliekverering in de middeleeuwen*

(2000), *Prachtig protestant* (2008), *Schitterend. De schatkamer van Museum Catharijneconvent* (2009) en *Relieken* (2018).

3.2.6 Cultuurhistorische collectie

Omschrijving en waardering

De cultuurhistorische collectie (voorheen devotionalia) bestaat uit alledaagse religieuze gebruiksvoorwerpen zoals die werden en worden gebruikt door gelovigen uit verschillende denominaties. Het gaat om een keur aan voorwerpen, variërend van bidsnoeren tot kerstgroepen, van kruisen tot gezangbundels, en van zedingsbusjes tot schoolplaten. Zeer omvangrijk is de collectie devotieprenten, waarvan er ruim 17.000 geregistreerd zijn, waaronder bijna 7000 exemplaren uit de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw. Daarnaast zijn er nog ruim 20.000 twintigste-eeuwse devotieprenten in de collectie die niet op objectniveau zijn ontsloten.

De cultuurhistorische collectie is toonaangevend in Nederland en bevat de fraaiste en rijkste verzameling oude devotieprenten van ons land. Ook de collectie moderne en hedendaagse kerststallen is uniek in de context van de Collectie Nederland.

Topstukken

Door zijn aard wijkt deze kerncollectie af van andere. Zij bevat grote aantallen massaproducten, die niet zijn verzameld vanwege hun artistieke of kunsthistorische, maar vanwege hun cultuurhistorische waarde. Het aanwijzen van topstukken is dus minder relevant. Desondanks is het een belangwekkende collectie, die veel zegt over de plaats van religie in het dagelijks leven. Deze collectie is in staat een brug te slaan tussen de historische collecties en de belevingswereld van vandaag.

Recente aanwinsten

- De collectie-Schouten, een verzameling van ruim 600 voorwerpen die in de negentiende eeuw bijeen zijn gebracht door ds. Leendert Schouten. Deze collectie heeft een grote ensemblewaarde: zij moest indertijd een tegenkracht zijn tegen de 'moderne theologie', die oude zekerheden en de letterlijke uitleg van de Bijbel ondermijnde. De collectie bevat onder andere wereldwijd bekende modellen van de Tempelberg en het Tabernakel.
- De in China geproduceerde plastic kerststal *Modern Nativity* (2016-2017) met zonnepanelen op het dak (ook wel *Hipster-kerststal* genoemd), RMCC v1056.

Presentatie

- De collectie speelt een grote rol in de jaarlijkse familieprogrammering rond Sinterklaas en Kerst en heeft in belangrijke mate bijgedragen aan recente tentoonstellingen als *Luther, Bij ons in de Biblebelt, Relieken en Wonderen*.
- In 2021 wordt het historische model van de Tempelberg toegevoegd aan de vaste presentatie.

Ontsluiting

- De oude devotieprenten zijn deels wetenschappelijk ontsloten via Evelyne Verheggen, *Beelden voor passie en hartstocht. Bid- en devotieprenten in de Noordelijke Nederlanden in de 17de en 18de eeuw* (2006).
- Onderdelen zijn ontsloten via de publicaties bij de hierboven genoemde tentoonstellingen.
- Over de cultuurhistorische collectie vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw tot heden is nog weinig gepubliceerd. Er is in het verleden één tentoonstelling met publicatie geweest over rooms-katholieke devotionalia tot ca. 1950: *Roomsch in alles. Het rijke roomse leven 1900-1950* (1996).

Piring natzar in focuspresentatie *Mystiek Moluks*. Ontmoet de piring natzar, langdurige bruikleen Molukse kerk in Apeldoorn | Foto Cindy Bakker

3.2.7 Herinneringsverhalen

Omschrijving en waardering

In het collectiebeleid 2017-2020 zijn de ambities geformuleerd op het terrein van herinneringsverhalen. Doel is via persoonlijke herinneringen meerstemmigheid en contextualisering in de collectie te brengen en daarmee in de vaste presentatie en in tentoonstellingen. Dat biedt inzicht in de omgang met christelijk erfgoed en cultuur en hoe deze voortdurend verandert. Verhalen maken het mogelijk meerstemmigheid te borgen, wat met objecten niet altijd mogelijk is. Het actief verzamelen van persoonlijke ervaringen draagt onder de doelgroepen van het museum bij aan een gevoel van mede-eigenaarschap van de collectie en zorgt ervoor dat de collectie maatschappelijk relevant blijft. Voor deze beleidsperiode blijft dit doel staan, maar het museum wil het op een andere manier bereiken.

Al sinds 2011 neemt het museum op de website www.catharijneverhalen.nl herinneringsverhalen op rondom tentoonstellingsonderwerpen. Inmiddels omvat die verhalenbank tientallen verhalen. De herinneringsverhalen in de verhalenbank maken geen deel uit van de museumcollectie: ze zijn verzameld als bron. Samen vormen ze een collectief geheugen rondom kunst

en cultuur van het christendom. Dat is waardevol en daarom zal het museum zijn 'verhalenbank' de komende jaren op die manier blijven uitbreiden.

Los daarvan zal het museum nu ook herinneringsverhalen in de museale collectie opnemen. Doel is de collectie te verrijken met perspectieven die niet door materieel erfgoed kunnen worden gerepresenteerd. Dat kan bijvoorbeeld een verhaal zijn vanuit een internationale evangelische kerk waarin materiële cultuur een ondergeschikte rol speelt.

De verhalen voor deze nieuwe kerncollectie zal het museum actief genereren. Dat gebeurt in beperkte aantallen, binnen de collectiethema's en op basis van de selectiecriteria die gelden voor de hele collectie. Doorslaggevend voor opname in de collectie is dat verhalen de kern raken en een betekenis hebben die het particuliere overstijgt.

De verhalen voor de kerncollectie herinneringsverhalen krijgen altijd een materiële vorm (een tekst-, video- of geluidsbestand, verhalen bij een foto, etc.). Het museum zal documentairemakers, fotografen en anderen opdracht geven voor het maken van dergelijke documenten. Dat is nieuw voor het collectiebeleid, maar met het inschakelen van ervaringsdeskundigen

om verhalen te verwerven heeft het museum sinds 2008 al veel ervaring opgedaan.

De museale verhalencollectie onderscheidt zich van verhalen in andere erfgoedinstellingen door haar inhoudelijke koppeling aan de collectiethema's en inbedding in de materiële collectie.

Presentatie

Herinneringsverhalen spelen sinds 2008 een rol bij (onderwijs)projecten en publieksbegeleiding bij tentoonstellingen. Ze worden speciaal voor specifieke tentoonstellingsonderwerpen gegenereerd en gepresenteerd, bijvoorbeeld in een audiotour of via filmpjes op zaal. Dat blijft zo. De verhalen die worden gegenereerd binnen het collectiebeleid gaan, als immateriële collectie, een rol spelen binnen de nieuwe collectiepresentatie en eventueel ook binnen tentoonstellingen.

Ontsluiting

De herinneringsverhalen die behoren tot de museumcollectie worden ontsloten via Adlib.

De herinneringsverhalen die onderdeel zijn van de verhalenbank, zijn ontsloten via de website www.catharijneverhalen.nl Herinneringsverhalen zijn ook opgenomen in publicaties bij tentoonstellingen, zoals *Relieken* (2018) en *Wonderen* (2020).

3.2.8 Moderne en hedendaagse kunst

Omschrijving en waardering

Onder 'moderne kunst' rekent het museum kunst uit de periode 1900-1960; kunst na 1960 wordt aangeduid als 'hedendaagse kunst'. Modern en hedendaags onderscheiden zich van elkaar door hun relatie tot de actualiteit. Moderne kunst is nog zeer herkenbaar, maar heeft al enige afstand tot onze huidige ervaring. Hedendaagse kunst is meer verbonden met onze eigen tijd en beleving.

Het museum beschikt over een collectie moderne en hedendaagse kunst vanaf 1900 tot vandaag. Deze kunstwerken komen onder andere uit de collectie van een specifieke voorloper van Museum Catharijneconvent, het Museum voor Nieuwe Religieuze Kunst. De collectie moderne en hedendaagse kunst is breed, maar voor eenentwintigste-eeuws gebruik niet systematisch genoeg samengesteld. Belangrijke onderwerpen als ontzuiling, secularisatie en missie- en zendingswerk zijn onvoldoende vertegenwoordigd. Bovendien is in 2010 besloten het verzamelen van kunst na 1900 te beëindigen, omdat op dat moment de benodigde expertise en inbedding in het beleid ontbraken. Daardoor is een breuk ontstaan.

Inmiddels heeft het museum weer voldoende kennis in huis om kunst na 1900 te onderzoeken en te verzamelen. Vanaf de huidige beleidsperiode vormt moderne en hedendaagse kunst een aparte kerncollectie. Het museum wil daarmee actuele betekenissen van het christendom en het christelijk erfgoed nog beter voor het voetlicht brengen. De huidige kunstproductie is sterk gericht op maatschappelijke vraagstukken en de plaats van de mens in de wereld. Zij kan de bestaande collectie op nieuwe of onverwachte manieren belichten en de bezoeker op unieke wijze activeren. Ook biedt hedendaagse kunst de gelegenheid aandacht te schenken aan dynamiek in de omgang met religie en daarbij verschillende stemmen aan het woord laten. Dat is een belangrijk onderdeel van het inclusiever maken van het museum.

Topstukken

- Moderne schilderkunst: werken van Isaac Israëls, Gijs Bosch-Reitz en Jan Sluijters.
- Moderne sculptuur: werken van Ossip Zadkine en Jacques Frenken.
- Hedendaagse werken van Caspar Berger (sculptuur), Guido van der Werve (film) en Marc Mulders (tekeningen, grafiek en glas).

Recente aanwinsten

Roy Villevoeye en Jan Dietvorst, *The new dress* (video, 2016, aangekocht samen met het Centraal Museum), RMCC v1046.

Presentatie

- In 2020 is Jacques Frenken, *Blauwe madonna* (1965-1969, RMCC b119) tijdelijk gepresenteerd in de Catharinazaal, als onderdeel van het landelijke project Unlocked/ Reconnected. Sindsdien is het onderdeel van de vaste presentatie, naast Shinkichi Tajiri, *Toren van Babel* (1964, ABM m1942)
- De laatste jaren heeft het museum tijdens tentoonstellingen positieve ervaringen opgedaan met het inzetten van moderne en eigentijdse kunst. Tentoonstellingen als *Maria* en *Bij ons in de Biblebelt* danken een belangrijk deel van hun succes aan actuele beeldende kunst. In de tentoonstelling *Shelter* (2018) werd eigentijdse kunst gecombineerd met de vaste presentatie en het historische kloostergebouw.

Ontsluiting

Onderdeel van het beleid voor deze nieuw gevormde kerncollectie is het publiceren van de collectie op basis van onderzoek dat in deze beleidsperiode start.

3.2.9 Overige collecties

Naast de kerncollecties bevat de collectie van Museum Catharijneconvent nog de volgende deelverzamelingen.

Ivoren

De collectie ivoren telt ongeveer honderd voorwerpen, waarvan het Byzantijnse reliëf met een voorstelling van de Moeder Gods, de Maria Hodegetria (ca. 950, ABM bi751), een internationaal onbetwist hoogtepunt is. Andere voorbeelden zijn het Siciliaanse reliekkistje met dakvormig deksel, met medaillons met dieren en op de zijkanten pauwen (twaalfde eeuw, OKM v43), en de diptiek met aanbidding van de koningen en kruisiging (ca. 1350, BMH bi540) uit Keulen. De ivoorcollectie is ontsloten via het internationale digitaliseringsproject Gothic Ivories van The Courtauld Institute in Londen, waarin het museum participeert.

Prenten en tekeningen

De grafiekcollectie telt ca. 13.600 prenten. Hieronder bevinden zich veel

werken met Bijbelse en devotionele onderwerpen van bekende en minder bekende kunstenaars. Daarnaast zijn er opmerkelijke spotprenten, onder andere over de tirannie van Alva uit 1569 (ABM g209). Een bijzonder aandachtsveld is de verzamelingen portretten van rooms-katholieke geestelijken en protestantse predikanten. De grafiekcollectie is in de afgelopen beleidsperiode bijna volledig digitaal ontsloten, inclusief afbeelding.

De tekeningencollectie omvat ca. 2400 bladen, variërend van bijzondere zestiende-eeuwse tekeningen door de Goudse kunstenaar Dirck Crabeth tot ontwerptekeningen voor twintigste-eeuwse glas-in-loodvensters. Tot de hoogtepunten behoren enkele werken van Jan Toorop, waaronder de krijttekening *De pilgrim* (1921, ABM te121). 25 hoogtepunten uit de collectie tekeningen zijn wetenschappelijk beschreven in Yvonne Bleyerveld en Ilya M. Veldman, 'Hoogtepunten uit Museum Catharijneconvent: Nederlandse tekeningen 1549-1806', *Delineavit et sculpsit* 43 (2018).

Middeleeuwse beelden van pijpenpaarde

Het museum bezit ongeveer 300 objecten van pijpenpaarde, waaronder een zeldzame mal van de voorzijde van een beeldje van Franciscus in monnikspij met stigmata (1475-1500, RMCC b102a)

Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes, Jan Toorop, 1910, collectie Museum Catharijneconvent (ABM g717-1)

en een fragment van een annunciatie, opgegraven bij klooster Eemstein bij Zwijndrecht ((ca. 1480, ABM bs712a), naar het ontwerp van de Meester van Flémalle. Het zogenoemde retabel van Saint-Lambert, vervaardigd in Utrecht rond 1470-1480, was gedurende enkele jaren in het museum te zien als bruikleen van Musée de Cluny in Parijs. Het gaat eind 2020 retour.

Beeldhouwkunst na 1600

De collectie houten en stenen beelden na 1600 omvat ruim 1300 stuks. Met name baroksculptuur uit het einde van de zeventiende en het begin van de achttiende eeuw zijn goed vertegenwoordigd. Ook bevinden zich in de collectie representatieve voorbeelden van negentiende-eeuwse religieuze sculptuur. Deze collectie vraagt om aanvullend onderzoek om te bepalen hoe representatief zij is voor de beeldhouwkunst na 1600 en waar eventueel versterking wenselijk is.

Glas in lood

Het museum bezit enkele kleinere glaspanelen uit kerken of particuliere gebouwen. De verzameling telt ca. 200 stuks, waaronder een bijzonder fraai glasruitje uit ca. 1520 naar ontwerp van Jacob Cornelisz van Oostsanen met een voorstelling van Abraham die de verwoesting van Sodom aanschouwt

(RMCC v584). Ook is er glas in lood uit het atelier van Mengelberg uit de afgebroken O.L. Vrouw ten Hemelopnemingkerk in Utrecht.

Foto's

Circa 1470 documentaire foto's zijn opgenomen in de museumcollectie en gedigitaliseerd. Bijzonder in deze verzameling is een daguerrotype van Abraham Capadose uit 1846 (StCC v26). Documentaire foto's worden in principe niet actief verzameld. Naar aanleiding van de tentoonstellingen *De God van Nederland* (2006) en *Vrouwen voor het voetlicht* (2012) zijn foto-opdrachten verstrekt voor het vastleggen van kerkinterieurs en voor de verewuwiging van vrouwelijke predikanten.

Munten en penningen

Deze categorie telt ruim 4600 nummers. Hieronder bevinden zich bijna 1900 pausmunten en penningen, alsmede een cluster met ca. 130 lutherse gedenkpenningen. Munten en penningen worden af en toe getoond in tentoonstellingen, waaronder *Luther* (2017).

Iconen

De verzameling telt ongeveer 175 iconen, voornamelijk afkomstig uit legaten van iconenverzamelaars. Net als voor de andere 'overige collecties', voert

het museum op dit gebied geen actief verwervingsbeleid.

De komende periode zal er meer aandacht zijn voor erfgoed van internationale kerkgemeenschappen in Nederland, waaronder orthodoxe kerken. Mogelijk zullen iconen daardoor een grotere rol gaan spelen binnen de collectie. In de komende beleidsperiode zal het museum zich daarom opnieuw oriënteren op het belang van iconen voor de collectie.

4 | Verzamelen

Detail van Statenbijbel, Oude Testament, met bijgebonden 't Groot Waereids Tafereel, Romeyn de Hooghe, 1715, collectie Museum Catharijneconvent (RMCC od341a) | Foto Ruben de Heer.

Volgens de ethische code voor musea van het ICOM moet een museum duidelijk omschrijven welke betekenis de collectie heeft als primaire kennisbron. Het verzamelbeleid mag niet worden gedomineerd door trends. Het museum onderscheidt daarom twee hoofdredenen voor het opnemen van voorwerpen in de collectie:

- Presentatiefunctie: voorwerpen worden geëxposeerd om de bezoeker een beeld te geven van de kunst en cultuur van het christendom in Nederland in al zijn verscheidenheid.
- Documentatiefunctie: het museum bewaart voorwerpen die representatief zijn voor het christendom in Nederland en die niet gemist kunnen worden als bron voor de wetenschappelijke bestudering daarvan.

Deze twee hoofdfuncties zijn algemeen. Om tot een scherp verzamelbeleid te komen en de samenhang binnen de collectie verder te vergroten zijn inhoudelijke criteria vereist. Het doel is de collectie relevant en levend houden, waarbij de collectie niet onnodig in omvang mag groeien. Het museum focust daarom op waarde en geeft daarbij voorrang aan erfgoed dat in meerdere opzichten van waarde is. Dat houdt in dat het museum nog nadrukkelijker gaat

kiezen voor een integrale benadering, die aandacht schenkt aan de verschillende betekenislagen van erfgoed en deze onderling versterkt. Dat gebeurt met behulp van de nieuwe collectiethema's (zie 3.1).

Net als in voorgaande beleidsperiodes, richt het museum zich ook nu op versterking van de kerncollecties. Dit collectiebeleid zet extra in op de volgende speciale doelen: een betere representatie van de verscheidenheid van het christendom in Nederland in de kerncollecties;

- opbouw van de kerncollectie herinneringsverhalen;
- opbouw van de kerncollectie moderne en hedendaagse kunst;
- verdere versterking van de collectie middeleeuwen, gezien het onderscheidende karakter van deze collectie.

Het museum formuleert gericht verwervingsbeleid voor de kerncollecties (zie 4.2) en wil meer inzetten op actief verzamelen: niet ter vergroting van het volume, maar uitsluitend ter verhoging van kwaliteit. De verwerving wordt beperkt tot objecten die voldoen aan de beleidseisen. Voor de overige collecties (zie 3.2.9.)

wordt slechts bij uitzondering verzameld en alleen passief.

Veranderingen ten opzichte van het beleid in de vorige beleidsperiode zijn dat het museum weer hedendaagse kunst verzamelt en dat het belang van iconen in de collectie opnieuw wordt bekeken in het licht van de aandacht voor orthodoxe kerken in Nederland.

4.1 Criteria en procedure

4.1.1 Criteria

Uitgangspunt bij alle verwervingen is kwaliteitsverbetering van de collectie. Dat gebeurt in het kader van de Collectie Nederland. Dankzij goede contacten met andere musea met religieuze (deel) collecties kan het museum gedegen afwegingen maken: misschien komt een object elders beter tot zijn recht of kan het bij toekomstige tentoonstellingen beter in bruikleen worden gevraagd. Ook heeft het museum goed zicht op kwalitatief hoogwaardige stukken in kerken die met sluiting worden bedreigd. Als toekomstige verwerving van zo'n hoogwaardig stuk wordt verwacht, gaat het museum niet over tot verwerving van een minder goed stuk.

Maar het belang voor de Collectie Nederland alleen is niet voldoende. Het museum wil scherpe keuzes maken en doet dat door middel van aanvullend thematisch beleid. Daarnaast gelden uiteraard algemene kunst- en cultuurhistorische criteria, zoals de artistieke kwaliteit, de plaats van een object in het oeuvre van een kunstenaar

of stroming, en representativiteit voor het christendom in Nederland.

De beslissingen over aanwinsten worden genomen door de aanwinstencommissie van het museum. Zij hanteert selectiecriteria die onder andere zijn gebaseerd op de waarderingsmethodiek *Op de museale weegschaal* (RCE, 2013) en de *Handreiking roerend religieus erfgoed* (Museum Catharijneconvent en SKKN, 2012).

De aanwinstencommissie toetst op basis van de volgende criteria:

- Aansluiting bij de collectiethema's: een object moet een cruciale bijdrage leveren aan een van de collectiethema's en moet van grote toegevoegde waarde zijn voor minstens nog een ander collectiethema.
- Intrinsiek belang: het object moet een hoge actuele, maatschappelijke of kunst- of cultuurhistorische waarde hebben.
- Unicité: het object moet in de Collectie

Nederland een unieke positie innemen: Nederlandse musea mogen geen vergelijkbaar stuk bezitten of alleen een stuk van duidelijk mindere kwaliteit.

- Representativiteit: het object moet licht werpen op grotere kunst- of cultuurhistorische ontwikkelingen.
- Functie: het object moet een grote presentatiewaarde hebben en bij voorkeur een plek kunnen krijgen in de vaste presentatie. Objecten die alleen een documentatiefunctie hebben, moeten grote representativiteitswaarde hebben en niet gemist kunnen worden als bron voor wetenschappelijk onderzoek.
- Conditie: het object moet in goede conditie zijn, of met een haalbare inspanning zijn te conserveren en/of restaureren.
- Beheersbaarheid: voor verwervingen moet in principe ruimte beschikbaar zijn in de vaste presentatie. Beschikbaarheid van depotruimte is medebepalend voor het kunnen verwerven van een object. De voorwaarden voor bruikleen of schenking moeten acceptabel zijn en de juridische eigendom mag niet tot complicaties leiden. Bij bruiklenen dienen de verzekeringskosten acceptabel te zijn.

4.1.2 Aankoopfonds

Het aankoopfonds bevat op dit moment (in 2021) 535.000 euro. Het is tot stand gekomen na een schenking van een lid van de Vereniging Vrienden in 2015.

Bij een aankoop worden altijd aanvullende middelen geworven bij particuliere en overheidsfondsen. De bereidheid van deze fondsen om bij te dragen is een belangrijke toets voor het belang van het stuk voor de Collectie Nederland.

4.1.3 Procedure verwervingen

Bij grote aankopen hanteert het museum een systeem van *peer review*. Beoogde aanwinsten worden beoordeeld door de aanwinstencommissie, die regulier bijeenkomt. De commissie bestaat uit de conservatoren en een afvaardiging van medewerkers van de afdelingen Erfgoed in Kerken en Kloosters en Collectiebeheer. Vanaf 2021 heeft het museum een conservator internationale kerkgemeenschappen die als speciale opdracht heeft ervoor te zorgen dat de internationale kerkgemeenschappen in Nederland in voldoende mate in de collectie worden gerepresenteerd. Deze kerken worden ook zelf actief bij dat proces betrokken.

Bovendien wordt een adviescommissie ingesteld die bestaat uit ervaringsdeskundigen, wetenschappers en erfgoed specialisten. De samenstelling van deze commissie is een afspiegeling van de meerstemmigheid van het christendom in Nederland. Deze commissie adviseert ook over de formulering van de selectiecriteria die onderdeel worden van dit collectiebeleid.

Toren van Babel Shinkichi Tajiri, collectie Museum Catharijneconvent (ABM m1942), 1964 | Foto Ruben de Heer

4.2 Verzamelbeleid kerncollecties

De beschrijvingen geven de richting aan. In 2021 vindt nader onderzoek plaats naar de onderliggende selectiecriteria van de kerncollecties. Ze worden aangescherpt en specifiek gemaakt. Op grond van deze criteria kan dan per kerncollectie preciezer worden bepaald wat de desiderata zijn. Deze subparagraaf neemt daarop vast een voorschot.

Bij het verzamelen werkt het museum op verschillende manieren samen met andere musea en instellingen. In onderstaande overzichten wordt daarvan melding gemaakt waar dat relevant is.

4.2.1 Middeleeuwse kunst

Middeleeuwse objecten zijn onderdeel van de kerncollecties beeldhouwkunst, textilia, handschriften, schilderkunst en edelsmeedkunst. De objecten kennen een grote samenhang en zijn van bijzonder hoge kunsthistorische waarde. Het ontwikkelen van dit deelcollectieoverstijgende verzamelgebied, het onderzoek daarnaar en zijn plaats binnen het tentoonstellingsprogramma

vormen daarom een speciaal doel binnen dit beleid.

De meeste objecten hebben betekenis voor meerdere collectiethema's. Een voorbeeld is het schilderij *Gregoriusmis* van de Meester van de Heilige Sippe (1486). Door de verbeelding van het mysterie van de eucharistie past het werk bij het collectiethema *tradities en rituelen*. Vanwege de letterlijke verbeelding van de verandering van de hostie in het lichaam van Christus (transsubstantiatie) is het bovendien een krachtig voorbeeld van *levende aanwezigheid*. Veel objecten in de collectie zijn te verbinden met de eucharistie, zoals miskelken, pyxissen, ciboriën, monstransen en reliekhouders in de kerncollectie edelsmeedkunst.

Sommige stukken hadden een theatrale rol in de kerk, zoals het Marianum. Ook dit object is verbonden met *tradities en rituelen* en *levende aanwezigheid*, maar bovendien met *verbeelding van verhalen in en rond de Bijbel*: als dit beeld van Maria met kind werd opgetakeld, waren toeschouwers als het ware aanwezig bij de hemelvaart van Maria.

Ook de unieke dertiende-eeuwse koorkap die werd bewaard en vereerd als een reliek van Bonifatius (kerncollectie textilia) en de houten Mariabeelden die op het altaar stonden en een reliek van een heilige bevatten, sluiten aan bij zowel *levende aanwezigheid* als *tradities en rituelen*.

Een dergelijke gelaagdheid van objecten maakt dat zij thematisch goed met verschillende andere objecten zijn te verbinden, uit latere tijd en dwars door de disciplines heen. Het perspectief van de collectiethema's zorgt ervoor dat we meer zicht krijgen op de betekenissen van objecten. Het geeft ook aan hoe het museum bij verwervingen de kwaliteit van de collectie verder kan versterken. Daarmee dragen de collectiethema's bij aan de focus op waarde, zoals bedoeld in dit collectiebeleid.

4.2.2 Diversiteit van het christendom in Nederland

Een ander speciaal doel in het collectiebeleid is een betere representatie van de verscheidenheid van het christendom in Nederland. Daarbij gaat de aandacht vooral uit naar de diverse internationale kerkgemeenschappen in Nederland. Samen met partners die zijn verenigd in Samen Kerk in

Nederland (SKIN), wil het museum de invloed van migratie laten doorklinken in het collectie-, onderzoeks- en programmabeleid. Wat is de invloed van migratie op het christendom in Nederland? Hoe kan het museum de veelzijdigheid van het christendom representeren in zijn collectie? Dit sluit nauw aan bij het collectiethema *vestigen, verdwijnen, veranderen* en biedt een goede mogelijkheid om de dynamiek van het christendom, die van alle tijden is, op een herkenbare en inclusieve manier zichtbaar te maken. De objecten die na verder onderzoek in 2021-2022 aan de collectie kunnen worden toegevoegd, kunnen hun plaats vinden binnen de bestaande (kern)collecties. Denk daarbij aan iconen of het fotografische werk van Ari Versluis en Elly Uyttenbroek, dat inmiddels is ondergebracht in de collectie foto's.

4.2.3 Herinneringsverhalen

Herinneringsverhalen gaan over persoonlijke belevingen en laten zien hoe de beleving van religie door de tijd heen verandert. Ze hebben daarom raakvlakken met het collectiethema *vestigen, verdwijnen, veranderen*. Een voorbeeld zijn de herinneringsverhalen die kunnen worden verzameld naar aanleiding van de tentoonstelling over de kerk in de jaren zestig van de vorige eeuw (2021). De

andere collectiethema's kunnen evenzeer relevant zijn. Zo sluiten verhalen voor de tentoonstelling over de beeldvorming van *Maria Magdalena. De tentoonstelling* (2021) aan bij het collectiethema *verbeelding van verhalen in en rond de Bijbel*. En zo kunnen verhalen vanuit internationale kerkgemeenschappen aansluiten bij *vestigen, verdwijnen, veranderen of tradities en rituelen*.

De collectiethema's zijn richtinggevend voor het selecteren van herinneringsverhalen die bestemd zijn voor de museumcollectie.

4.2.4 Moderne en hedendaagse kunst

Hedendaagse kunst is een open medium, dat vragen stelt en aanzet tot nadenken. Dat sluit aan bij het museumbeleid om ruimte te beiden aan meerstemmigheid en zingevingsvraagstukken. Door middel van de vier collectiethema's zijn zinvolle dwarsverbanden te leggen met andere delen van de collectie. Zo is in de kunst een oplevende belangstelling te zien voor nieuwe (seculiere) *rituelen*. Nog altijd laten kunstenaars zich inspireren door *Bijbelverhalen* en zoeken zij naar nieuwe manieren om die te visualiseren en te actualiseren. Eigentijdse kunst wordt bovendien ingezet om complexe en ook

pijnlijke verhalen uit de geschiedenis van het christendom bespreekbaar te maken. Zodoende kan hedendaagse kunst op verschillende manieren de dynamiek van de steeds veranderende omgang met religie inzichtelijk maken (*vestigen, verdwijnen, veranderen*).

In 2021 doet het museum binnen de Collectie Nederland inventariserend onderzoek naar kunstenaars die bezig zijn met voor het museum relevante thema's en die de vereiste meerstemmigheid meebrengen. Het doel is selectiecriteria en desiderata te formuleren voor aankoop of opdracht. Het accent zal liggen op werk van in Nederland werkende kunstenaars, maar ook werk van internationale kunstenaars kan relevant zijn. De huidige collectie moderne kunst bevat waardevolle aanknopingspunten voor het nieuwe collectiebeleid. Moderne en hedendaagse kunst zullen daarbij dan ook in samenhang worden gezien.

Naast verwerving van bestaand of in opdracht te geven werk, denkt het museum ook aan langdurige bruiklenen vanuit de Collectie Nederland voor de nieuwe collectiepresentatie.

Samenwerking

Bij het verwerven van hedendaagse kunst kan met andere musea worden samengewerkt. Onlangs kocht het

museum samen met het Centraal Museum de video *The new dress* van Roy Villevoye en Jan Dietvorst aan. Beide musea willen deze samenwerking graag met ander werk voortzetten, om zo de inbedding van werk in de Collectie Nederland te vergroten.

Bij het inventariserend onderzoek werkt het museum samen met enkele partnermusea: het Centraal Museum, het Bonnefanten, Museum Krona en de Oude Kerk in Amsterdam. In een volgende fase kan het partnerschap worden uitgebreid met musea die in hun programmering eerder met deze thematiek hebbengewerkt.

4.2.5 Beeldhouwkunst uit de middeleeuwen en de renaissance

Het verwervingsbeleid blijft gericht op versterking van deze kerncollectie met kunsthistorische topstukken. De focus ligt op de Nederlandse beeldhouwkunst met christelijke iconografie. Daarnaast vindt het museum het belangrijk om de geschiedenis van de Nederlandse beeldhouwkunst in context te plaatsen aan de hand van exemplarische sculpturen uit andere Europese gebieden. De verwerving van het Petrusbeeld van Claux de Werve in 2014 is een goed voorbeeld van dit verzamelbeleid.

Op verschillende manieren is de collectie

met de collectiethema's te verbinden. Zo stonden in middeleeuwse kerken de meest prominente sculpturen op het altaar, het centrum van liturgie en *rituelen*. Heiligenbeelden werden bovendien vereerd en kregen een bemiddelende functie (*levende aanwezigheid*). Ook het collectiethema *vestigen, verdwijnen, veranderen* kan relevant zijn. Dat is bijvoorbeeld het geval bij de unieke renaissancistische steensculpturen uit de Maartenskerk in Doorn, die het museum in nauwe samenwerking met de RCE een plaats wil geven in de nieuwe collectiepresentatie. Deze stukken zijn niet alleen van grote artistieke waarde, maar tevens een krachtige getuigenis van de Beeldenstorm.

Desiderata

Er zijn veel vrijstaande sculpturen in de collectie, maar gebeeldhouwde altaarstukken uit een kerk of kapel of voor privégebruik ontbreken. Terwijl dat toch een belangrijk onderdeel was van de beeldhouwkunstproductie in de lage landen.

Ook monumentale zandstenen sculpturen en sculpturen die de gevolgen van de beeldenstormen (*vestigen, verdwijnen, veranderen*) laten zien, zijn slecht vertegenwoordigd in de collectie. Beelden met hoogstaande laatmiddeleeuwse originele polychromie eveneens.

Detail van geborduurde bloemrank en vleugel van pelikaan op een wit kazuifel, Noord-Nederland, Amsterdam, circa 1750, collectie Museum Catharijneconvent (BMH t128a) | Foto Marco Sweering

Ter versterking van de representativiteit van deze kerncollectie is het museum alert op de verwerving van een laatmiddeleeuws altaarretabel of huisretabel waarvan ook de geschilderde zijpanelen nog aanwezig zijn.

Samenwerking

Het museum werkt op het gebied van middeleeuwse sculptuur samen met museum M te Leuven. Dit museum biedt een platform voor onderzoek en kennisuitwisseling, genaamd Ards. Het voornemen is om in de nieuwe beleidsperiode samen verder onderzoek op dit terrein te doen. Een van de samenwerkingen die hieruit al voortkwam, was de organisatie van het internationale Ards-symposium in het museum (2018). In de toekomst wordt er gewerkt aan een bestandscatalogus *Early medieval sculpture*. Het museum zal bijdragen aan de passages over Noord-Nederlandse sculptuur.

Met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed wordt samengewerkt om de renaissancestijlsteensculpturen uit de Maartenskerk in Doorn, die het beheert, een plaats te kunnen geven in de nieuwe collectiepresentatie. De stukken zijn uiterst kwetsbaar en worden momenteel gerestaureerd door de RCE. Samen met die instelling onderzoekt het museum de technische mogelijkheden

van een passende opstelling en worden de kunstwerken verder wetenschappelijk onderzocht.

4.2.6 Textilia

Het verwervingsbeleid richt zich op sleutelstukken die stilistische en thematische aanvullingen zijn. Zo zijn paramenten van 1840 tot heden onevenwichtig verzameld. Het streven is met deze verzameling ontwikkelingen in onder andere *tradities en rituelen* te kunnen laten zien. In het kader van hetzelfde collectiethema is daarnaast onder andere onderzoek naar de ontwikkeling van het gebruik van doopgewaden gewenst.

Het museum heeft een inventarisatieproject in samenwerking met kerken om vast te stellen wat de desiderata zijn voor de Collectie Nederland op het gebied van paramenten uit de periode van de schuilkerken (1580-1850) en de moderne tijd (1850-heden). Door middel van het project Collectiemobiliteit Textiel wil het museum de kwaliteit van beide collecties vergroten (zie hoofdstuk 5). Het verzamelbeleid voor paramenten richt zich met name op het liturgische textiel uit de zeventiende en achttiende eeuw. Naar deze paramenten vindt bovendien (promotie)onderzoek plaats ten behoeve

van een tentoonstelling die gepland staat voor 2023. Deze periode is relevant voor het collectiethema *vestigen, verdwijnen, veranderen*.

Desiderata

In het kader van het collectiethema *tradities en rituelen* ontbreekt een complete set rouwparamenten en pontificalia, zoals een mijter en pontificaalschoenen. Ook een wit doopkleed uit een internationale kerk en liturgische gewaden van voorgangers van internationale kerkgemeenschappen die in Nederland zijn gevestigd, behoren tot de desiderata.

4.2.7 Handschriften en oude drukken

Geschreven en gedrukte teksten nemen in het christendom van oudsher een belangrijke plaats in. Ze zijn dan ook op verschillende manieren in verband te brengen met de collectiethema's. Zo hebben ze vaak een belangrijke functie bij *rituelen*, zoals de Bijbellezing en de koor- of samenzang. Veel bijbels en ander geschriften in de collectie zijn verrijkt met *verbeeldingen van verhalen in en rondom de Bijbel*. Bovendien kunnen bijbels belangrijke *veranderingen* in de christelijke geloofspraktijk illustreren, bijvoorbeeld als het gaat om de opkomst van bijbels in de volkstaal.

Desiderata

Tot de desiderata behoort de Delftse Bijbel, het eerste gedrukte boek in Nederland. Mogelijk kan zo'n bijbel via langdurige bruikleen in de nieuwe collectiepresentatie worden getoond. De collectie bijbels van het museum wordt vergeleken met die van de bibliotheken van de Universiteit Utrecht en de Universiteit van Amsterdam en die van de Koninklijke Bibliotheek. Uit dit onderzoek moet blijken welke bijbels aan de desideratalijst zouden moeten worden toegevoegd.

Naar aanleiding van het nieuwe beleid zijn vooralsnog geen andere desiderata benoemd.

Samenwerking

Voor de versterking van en de expertise over deze kerncollectie werkt het museum nauw samen met de Koninklijke Bibliotheek.

4.2.8 Schilderkunst

Het aanwinstenbeleid concentreert zich op dezelfde aandachtsgebieden als in de vorige beleidsperiode, namelijk op de verwerving van polemische werken of spotschilderijen, portretten van zowel protestantse als katholieke geestelijken, en Bijbelschilderkunst. Deze onderwerpen passen bij de collectiethema's *vestigen,*

veranderen, verdwijnen en *verbeelding van verhalen in en rondom de Bijbel*.

Daarnaast is in onderzoek welke lacunes en desiderata er zijn op het gebied van de neogotiek. Ook hierbij is *vestigen, veranderen en verdwijnen* een richtinggevend thema. De neogotiek is immers een reactie op de sociale en culturele modernisering in de negentiende eeuw. In het kader van de katholieke emancipatie schiepen kunstenaars religieuze kunst die een geïdealiseerd beeld van het verleden gaf. Dit onderzoek naar de neogotiek heeft ook raakvlakken met de kerncollecties beeldhouwkunst uit de middeleeuwen en renaissance, cultuurhistorie, edelsmeedkunst en textilia.

Vanaf begin 2011 wordt in het verzamelbeleid nadrukkelijker aandacht besteed aan profilering van het protestantse erfgoed.

Desiderata

Binnen de Bijbelschilderkunst zal ook de komende beleidsperiode weer aandacht zijn voor zestiende- en zeventiende-eeuwse landschappen met Bijbelvoorstellingen, een onderbelicht aspect in de collectie. Uiteraard zoekt het museum voor de eigen collectie naar aanvullingen die niet al in de Collectie Nederland vertegenwoordigd zijn.

Door het retourneren van het zestiende-

eeuwse devotiepaneel met Maria en kind van Adriaen Isebrant aan de bruikleengever is een belangrijk sleutelstuk verdwenen. Het wordt op dit moment vervangen door een tijdelijke bruikleen van een particulier. Het museum heeft de wens een devotiepaneel voor de eigen collectie te kunnen verwerven.

4.2.9 Edelsmeedkunst

Het eerder aangekondigde onderzoek naar deze kerncollectie is als gevolg van een gewijzigde prioriteitstelling uitgesteld tot een later moment. Het doel is beter inzicht te krijgen in de representativiteit van de huidige stukken binnen de Collectie Nederland en objecten in kerken en kloosters. Op basis daarvan kan het verwervingsbeleid worden aangescherpt.

Desiderata

Duidelijk is al wel dat het wenselijk is avondmaalsgerei uit internationale kerkgemeenschappen in Nederland toe te voegen. Dit past bij de collectiethema's *tradities en rituelen* en *vestigen, verdwijnen, veranderen*. Uit onderzoek moet blijken welke objecten omtrent doop en avondmaal uit deze kerken en kerken van andere denominaties nog aan de collectie ontbreken.

Andere desiderata vanuit deze collectiethema's zijn een doopschelp

aan een stok, waarmee binnen de protestantse kerk in tijden van corona 'veilig op afstand' kan worden gedoopt, en een liturgisch pincet waarmee een priester hosties aan gelovigen kan uitreiken zonder besmettingsgevaar. Onder een deel van de katholieke gelovigen bestaat discussie over de vraag of het wel nodig is zo'n pincet te gebruiken voor de hostie – het lichaam van Christus. Daarom is dat object op een actuele manier te verbinden met het collectiethema *levende aanwezigheid*.

4.2.10 Cultuurhistorische collectie

In het vorige collectiebeleid was een koppeling gelegd tussen de cultuurhistorische collectie en herinneringsverhalen, waarbij verhalen zouden worden gekoppeld aan objecten in deze kerncollectie. Omdat het museum de collectie herinneringsverhalen nu anders gaat ontwikkelen (zie 3.2.7), laat het die koppeling los. Desalniettemin zal het verzamelbeleid voor de cultuurhistorische collectie thematisch nauw verband blijven houden met dat voor herinneringsverhalen.

Om de samenhang in de collectie te bevorderen en een grote aanwas van objecten te vermijden zullen de

collectiethema's een belangrijke rol spelen in het collectiebeleid. Zo kijkt het museum in het kader van het collectiethema *vestigen, verdwijnen, veranderen* naar verwervingskansen van objecten uit de jaren zestig van de vorige eeuw, ter voorbereiding van de voorgenomen tentoonstelling over de kerk in die tijd (2021).

Vanuit het collectiethema *tradities en rituelen* zal onder andere aandacht worden besteed aan de prominente plaats van de Bijbel, het geschreven Woord, in (protestantse) huishoudens. Mensen versierden hun huis vaak met Bijbelteksten en omringden zich met Bijbelse voorstellingen: tekeningen, prenten, tekstborden en voorstellingen op meubels. Schilderijen en prenten illustreren deze intensieve omgang met de Bijbel. Het persoonlijk leven wordt van de wieg tot het graf gekleurd door religieuze rituelen. Daar horen uiteenlopende objecten bij: van doopjurkjes, belijdenisplaten en huwelijksborden tot lijkkleden.

Op het gebied van missie- en zendingsgeschiedenis (collectiethema *vestigen, verdwijnen, veranderen*) is nader onderzoek gewenst. De verhouding koopman-dominee was complex en kent zwarte kanten. Het museum beoogt door het collectiebeleid een

meervoudig perspectief te bieden op deze geschiedenis van zending en evangelisatie.

Desiderata

Tot de desiderata behoren voorwerpen uit internationale kerkgemeenschappen of zusterkerken overzee die tonen hoe Nederlanders de Bijbelse opdracht 'Ga heen en verkondig ...' ter hand hebben genomen.

De achttiende-eeuwse Napolitaanse kerststal in de collectie wil het museum uitbreiden tot het niveau van een opstelling zoals die in de achttiende eeuw in Napels gebruikelijk was. Dat betekent aanvulling van de huidige beelden en decorstukken, zodat de gangbare scènes (geboorte, de aanbidding door de herders, de drie koningen en de verschillende genrescènes met educatieve betekenissen) in volle glorie en met kwalitatief hoogstaande stukken kunnen worden getoond. De kerststal, met zijn bijzondere inhoudelijke lading, sluit onder andere aan bij *tradities en rituelen*.

Samenwerking

Het museum wil het verzamel- en ontzamelbeleid nauwer afstemmen met andere Nederlandse musea die vergelijkbare collecties hebben, zoals het Nederlands Openluchtmuseum. De collectiethema's zijn hierbij sturend. Dit

gebeurt ook in overleg met archieven (zoals het HDC Centre for Religious History van de VU Amsterdam en het Katholiek Documentatie Centrum van de Radboud Universiteit Nijmegen), religie-, streek- en stadsmusea, erfgoedinstellingen, erfgoedgemeenschappen en het publiek.

5 | Collectiemobiliteit

Ter verbetering van de kwaliteit en de samenstelling van de collectie voert het museum parallel aan een strikt verwervingsbeleid sinds januari 2013 een ontzamelbeleid. Verzamelen en ontzamelen vormen elkaars tegenhangers.

5.1 Ontzamelen

Ontzamelen houdt in dat een object fysiek verdwijnt uit de verzameling en niet langer valt onder de zorg en verantwoordelijkheid van het museum. Ontzamelen gebeurt primair vanuit het streven de kwaliteit en samenstelling van de collectie te verbeteren. Bijkomende doelen zijn de vergroting van de beheersbaarheid van de collectie en het herplaatsen van depotstukken die in het museum geen documentatiefunctie hebben. Verantwoord ontzamelen vraagt om zorgvuldigheid, een goede voorbereiding en planning, kost geld en is arbeidsintensief. De genoemde voordelen wegen daar echter ruimschoots tegenop.

De objectselectie wordt intern gemaakt en getoetst aan de hand van de *Handreiking roerend religieus erfgoed* (Museum Catharijneconvent en SKKN, 2012) en de waarderingsmethodiek *Op de museale weegschaal* (RCE 2013). Daarnaast laat het museum de objectselectie toetsen door een commissie van externe peers.

Gedurende het herplaatsingsproces volgt het museum de geldende *Leidraad afstoting museale objecten*, kortweg

LAMO (RCE en Museumvereniging, MV). Conform de LAMO worden eerst alle te ontzamelen voorwerpen aan Nederlandse musea aangeboden via de herplaatsingsdatabase van de MV en RCE. Door middel van een mailing worden musea hierover geïnformeerd. Ze krijgen twee maanden de tijd om op een object te reageren en moeten dat doen met een gefundeerde motivatie, bij voorkeur gekoppeld aan hun collectiebeleid en -profiel. Als museale herbestemming niet mogelijk is, zoekt het museum actief naar een nieuwe, door de eigenaar goedgekeurde bestemming.

Gezien het karakter van de collectie en de bijzondere relatie met kerkelijke partners en collectiestichtingen hecht het museum bijzonder veel waarde aan het vinden van een gepaste bestemming voor af te stoten objecten. Stukken worden bijvoorbeeld herplaatst in religieuze of culturele instellingen en soms ook bij restauratieopleidingen. Museum Catharijneconvent maakt voor ieder afzonderlijk object een plan voor herbestemming, waarbij enerzijds wordt onderzocht in hoeverre de nieuwe

bestemming daadwerkelijk passend is en anderzijds hoe groot de kans is dat het object bij de voorgestelde bestemming kan worden herplaatst. Het museum legt het voorstel voor herbesteding voor aan de collectie-eigenaren en vraagt hun om een mandaat. Aan het ministerie van OCW vraagt het goedkeuring voor de objectselectie; de gehele collectie is immers een rijkscollectie. Indien het niet mogelijk blijkt een object in de hierboven genoemde instellingen te herplaatsen, worden objecten soms verkocht en in een uiterst geval vernietigd. In geval van verkoop komt de winst ten goede aan verbetering van de collectie (restauratie, conservering, aankoop).

5.2 Toekomstige projecten

Een voorwaarde voor het formuleren van nieuwe ontzamelprojecten is dat de selectiecriteria die zijn beschreven in de hoofdstukken 3 en 4, zijn uitgewerkt en vastgesteld. Eventuele nieuwe projecten worden in nauw overleg met de collectiestichtingen voorbereid. Uitgangspunt is dat het beslag op de depotruimte niet toeneemt. Dat stelt het museum voor een aantal uitdagingen. Het museum wil voor de cultuurhistorische kerncollectie (1850-heden) een project starten waarin verzamelen en ontzamen hand in hand zullen gaan. In het bijzonder voor de kerncollectie textiel zijn de grenzen van de beschikbare depotruimte bereikt.

Naar aanleiding van de geplande herinrichting moeten mogelijk meer objecten in depot worden geplaatst. De nieuwe collectiepresentatie zal minder vol zijn en wat getoond wordt, zal meer 'verbijzonderd' worden getoond en met meer context.

Tentoonstelling *Body Language*. Het lichaam in de middeleeuwse kunst | Foto Mike Bink

6 | Collectiebeheer, -behoud en -registratie

Museum Catharijneconvent draagt zorg voor het beheer van de collectie van ca. 73.000 objecten. Een klein percentage bevindt zich in de vaste opstelling van het museum en een gedeelte is voor korte of langere tijd uitgeleend aan derden (zie 7.3). De totale depotruimte bedraagt 906 m².

Portret van Johannes Wtenbogaert, Jacob Backer, 1638, collectie Museum Catharijneconvent (RMCC s347)

6.1 Conservering en restauratie

De depots van het museum voldoen op dit moment aan de algemeen geldende museale standaarden, met uitzondering van het steendepot. De meest kwetsbare stenen en gipsen objecten zijn daarom overgeplaatst naar een ander depot. De komende jaren worden ook de overige objecten uit het steendepot naar passende depots overgebracht. Het museum raadpleegt externe restauratoren voor het opstellen van conditierapporten van voorwerpen voor plaatsing in de vaste opstelling of bruiklenen aan derden. Restauratie van objecten wordt uitbesteed aan externe restauratoren.

Wat betreft de restauratie van voorwerpen wordt prioriteit gegeven aan de zogenoemde A-collectie: objecten die in de permanente expositieruimten worden getoond. Als voorwerpen uit de A-collectie zijn uitgeleend, worden er vervangende objecten uit de depots getoond. Dit is de zogenoemde B-collectie. Ook deze objecten worden waar nodig behandeld, zodat ze optimaal kunnen worden tentoongesteld zonder daar schade van te ondervinden. Net als

in de vorige periode ligt de nadruk voorts op het restaureren van werken die in eigen tentoonstellingen fungeren.

De overige objecten in de collectie, die niet direct tot de A- of B-categorie behoren, worden zo optimaal mogelijk in de huidige depotsituatie ondergebracht. Het museum volgt nieuwe inzichten op het gebied van kunsttechnologisch en materiaaltechnisch onderzoek op de voet. Hierbij zijn samenwerking, afstemming en uitwisseling van expertise met andere instellingen onontbeerlijk.

6.2 Collectieregistratie

Het collectiemanagementsysteem Adlib bevat op dit moment basis-registratiebeschrijvingen van alle voorwerpen in beheer van het museum. In 2015 zijn voor zover mogelijk ook de gegevens ingevoerd van de boeken die tot de museale collectie behoren (uitgegeven voor 1800). In 2020 zijn de verwervingsgegevens van prenten, tekeningen, munten en penningen uit de gescande stamboeken van het Bisschoppelijk Museum Haarlem overgenomen in het registratiesysteem. Deze gegevens waren veelal nog niet bekend, omdat ze op de getypte inventarisvellen ontbraken. De gescande inventarisboeken van het Aartsbisschoppelijk Museum zijn daarna ook nagelopen op ontbrekende verwervingsgegevens. Met dit project zijn nu de meeste herleidbare verwervingsgegevens ingevoerd. Daarnaast werden in 2020 alle inventarisvellen gedigitaliseerd, zodat alle objectbeschrijvingen die in de collectie aanwezig zijn, digitaal toegankelijk zijn geworden.

Een punt van aandacht is de registratie en opslag van objecten die digitaal zijn vervaardigd, mede met het oog op het verzamelen van hedendaagse kunst.

Detail van geknieide Maria Magdalena, ca.1475-1479, collectie Museum Catharijneconvent (RMCC b322) | Foto Marco Sweering

7 | Presentatie van de collectie

Stichtelijk uurtje in de Achterhoek, Hendrik Valkenburg, 1883,
collectie Museum Catharijneconvent (RMCC s370) | Foto Ruben de Heer

De collectie van het museum wordt binnen de muren gepresenteerd in een vaste presentatie en in tentoonstellingen. De eigen collectie is altijd het uitgangspunt, zowel bij de vaststelling van de onderwerpen die het museum agendeert, als bij de selectie van de getoonde objecten. Kunst- en cultuurhistorische topstukken zijn zoveel mogelijk permanent te zien; stukken uit het depot rouleren zoveel mogelijk dankzij de wisselende programmering. Bij presentaties wordt de eigen collectie, naargelang het onderwerp, aangevuld met externe bruiklenen. Daardoor kunnen eigen objecten steeds weer in een nieuwe context worden geplaatst, waardoor de eigen collectie wordt verrijkt en verder wordt ingebed in de Collectie Nederland.

7.1 Vaste presentatie

7.1.1 Huidige vaste presentatie

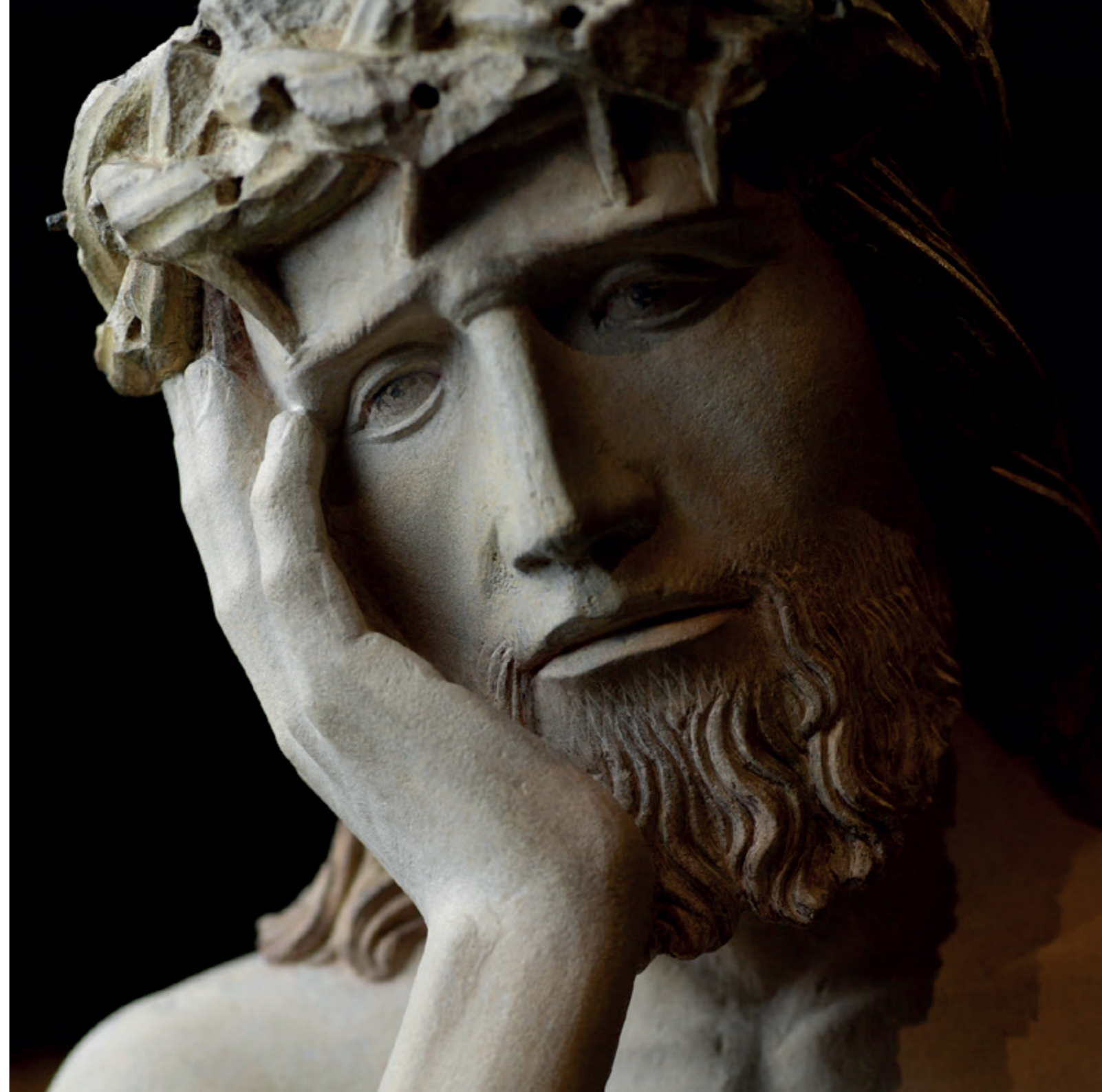
De vaste presentatie in het kloostergebouw staat sinds 2006 en weerspiegelt het profiel van het museum. Ze vertelt de geschiedenis van het christendom in Nederland aan de hand van de beste en meest aansprekende stukken uit de collectie. De opzet is grotendeels chronologisch. Een aantal ruimtes is thematisch ingedeeld of naar type object, zoals de refter met topstukken uit de middeleeuwen, de Utrechtzalen over de geschiedenis van Utrecht als religieus en cultureel centrum in de middeleeuwen en de schatkamer met hoogtepunten van liturgische edelsmeedkunst en textilia.

In 2018 is in een deel van de kloostergangen de schilderkunst uit de vijftiende tot en met de zeventiende eeuw gepresenteerd. Het was de bedoeling dit deel van de vaste presentatie tijdelijk te kunnen verwijderen voor grote tentoonstellingen, die ook op de eerste verdieping zijn gesitueerd. In tijden van corona is deze flexibiliteit echter onhaalbaar geworden, omdat er voor tentoonstellingen meer ruimte

nodig is, zodat bezoekers voldoende afstand kunnen houden. De presentatie schilderkunst wordt zeer gemist en daarom wordt onderzocht in welke vorm en op welke plek deze terug kan komen. Het beleidsplan van 2021-2024 bevat herinrichtingsplannen die hiervoor op termijn een oplossing bieden. De schilderijen spelen hoe dan ook een onmisbare rol in tentoonstellingen, bruikleenverkeer en in de nieuwe collectiepresentatie (zie 7.1.2).

Het museum wil dat migranten met een christelijke achtergrond hun erfgoed ook gerepresenteerd zien in het museum. Daarom past het de huidige vaste presentatie in 2021 aan. Doel is zichtbaar te maken welke invloed migratie gedurende vele eeuwen heeft gehad op de ontwikkeling van het christendom in Nederland en op de huidige samenleving. Dat gebeurt onder andere door aandacht voor het thema 'migratie en christendom' en voor andere religies dan het christendom. Zo wordt in de presentatie een historische model van de Tempelberg opgenomen (zie 3.2.6). Ook wordt de presentatie op weg naar

Detail van Christus op de koude steen, Oost-Nederland, 1500-1520.
collectie Museum Catharijneconvent (ABM bs692) | Foto Marco Sweering

een meer inclusief museum aangepast aan de actuele inzichten rond missie en zending. Moderne en hedendaagse kunst spelen in toenemende mate een rol in de actualisering van de geschiedenis, zoals de presentatie van het videokunstwerk *The new dress* (2016) van Roy Villorey en Jan Dietvorst sinds 2018 in de vaste presentatie illustreert. Zoals bij de tentoonstellingen al langer het geval is, wordt de vaste presentatie door deze aanpassingen meer een contactzone: een plek van dialoog. Het museum werkt bij de aanpassingen samen met onder andere Samen Kerk in Nederland (SKIN), het samenwerkingsverband van migrantenkerken in Nederland.

In het grachtenpand van het museum bevindt zich op de eerste verdieping de vaste presentatie *Feest! Weet wat je viert*. Het is onderdeel van een landelijk educatieproject. Deze laagdrempelige presentatie voor kinderen en volwassenen toont fraaie stukken uit de collectie in combinatie met voorwerpen uit de hedendaagse feestcultuur. Rondom Sinterklaas en Kerst wordt de vaste presentatie verbouwd tot themapresentatie. De presentatie beoogt aan de hand van erfgoed tussen kinderen een dialoog op gang te brengen over elkaars achtergrond.

7.1.2 Nieuwe collectiepresentatie

De waardering van het publiek voor de huidige vaste presentatie is nog steeds hoog (in 2019 rapportcijfer 8), maar neemt elk jaar wel iets af. Parallel aan de plannen voor herinrichting van het hele museum wordt daarom een volledig nieuwe collectiepresentatie ontwikkeld (beoogde openstelling 2025). Op basis van onderzoek dat het museum liet uitvoeren naar vaste collectiepresentaties in Nederlandse musea, kiest het voor het onderwijs als primaire doelgroep. Maar ook de reguliere museumbezoeker zal er zich thuis voelen. Het onderscheid tussen de collectiepresentatie en de familieprogrammering *Feest!* komt te vervallen. De collectiepresentatie laat de eigen topstukken en aanvullende bruiklenen uit de Collectie Nederland optimaal tot hun recht komen. Dat gebeurt door meer context te bieden en in de fysieke opstelling meer rekening te houden met de manier waarop objecten in hun oorspronkelijke setting te zien waren. Dit leidt tot een presentatie waarin meer ruimte is voor verbeelding, reflectie, dialoog en esthetiek.

De nieuwe presentatie vertelt verhalen en is thematisch. Dat sluit beter aan bij de interesses van het publiek en biedt kansen om aan te sluiten bij het nieuwe thematische curriculum van het onderwijs.

Een van de thema's betreft het klooster: zowel het specifieke gebouw waarin het museum is gevestigd als het klooster als fenomeen. Het kloostergebouw wordt gepresenteerd als een van de topstukken van het museum. Ook biedt dit een kans om een inhoudelijke en fysieke verbinding te maken met de kloosterkerk, die functioneert als de kathedraal van het bisdom Utrecht.

De nieuwe collectiepresentatie wordt ontwikkeld in nauwe samenwerking met het onderwijs. Samen met onder andere de conservator internationale kerken die het museum en SKIN in 2021-2022 gezamenlijk zullen aanstellen, doet het museum in de eigen collectie en de Collectie Nederland onderzoek naar objecten die gaan over christendom en migratie. Ook zal dit onderzoek desiderata voor verwerving vaststellen. Deze kennis wordt gebruikt voor de aanpassing van zowel de huidige als de nieuwe collectiepresentatie.

7.2 Programmaliijnen en tentoonstellingen

Tentoonstellingen zijn en blijven de voornaamste publieksactiviteit van het museum. Een afwisselende programmering verhoogt het publieksbereik en stelt het museum in staat op een hedendaagse, meerstemmige manier persoonlijke én universele verhalen te vertellen. Tentoonstellingen moeten voldoen aan de volgende voorwaarden:

- passen bij de programmaliijnen (zie 7.2.2) en het profiel van het museum;
- worden ontwikkeld in samenspraak met partners en/of het publiek;
- sluiten aan bij de fascinatie en interesse van bezoekers;
- zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek en vinden hun basis in de collectie;
- staan in relatie tot de huidige tijd.

In de periode 2021-2024 werkt Museum Catharijneconvent aan een inhoudelijk sterke en afwisselende programmering.

Tentoonstellingsprojecten en educatieve activiteiten hangen nauw samen met het brede wetenschappelijke onderzoek dat het museum samen met zijn partners verricht.

7.2.1 Samenhang collectie, onderzoek en programma

Collectievorming, onderzoek en programmering vormen een cirkel, waarvan de verschillende onderdelen elkaar aanvullen en versterken (zie hoofdstuk 3). De collectiethema's zorgen voor meer inhoudelijke samenhang binnen de collectie en ook voor een meer integrale benadering van collectievorming, onderzoek en programmering. De collectiethema's hebben een lange geldigheid en zorgen voor continuïteit bij het verzamelen, voor maatschappelijk relevantie en voor gerichte kennisvermeerdering. Daarmee waarborgt het museum dat de collectie een rijke bron blijft voor zijn tentoonstellingen en andere publieksactiviteiten.

Tentoonstelling Maria Magdalena | Foto Mike Bink

Om de tentoonstellingen inhoudelijk richting te geven, zijn voor deze beleidsperiode vier programmalijnen vastgesteld. Alle publieksactiviteiten worden inhoudelijk gestuurd door telkens een van die lijnen. Omdat de vaste presentatie het profiel van het gehele museum moet weerspiegelen, wordt de nieuwe collectiepresentatie ontwikkeld vanuit alle vier de programmalijnen tegelijk.

De programmalijnen sluiten vanzelfsprekend nauw aan op de collectiethema's, maar hebben een kortere levensduur. Ze dienen heel direct voor het aanscherpen van tentoonstellingsonderwerpen.

7.2.2 De programmalijnen

De kracht van verbeelding

Hierbij gaat het om de autonome kracht van kunst: om schoonheid, authenticiteit, bevlogenheid en inspiratie, én om het verbeelden van wat zich niet laat verwoorden, zoals het sacrale. Binnen deze programmalijn organiseert het museum in 2021 onder andere tentoonstellingen over de verbeelding van het lichaam in de middeleeuwen en Maria Magdalena.

Kantelpunten en sleutelfiguren

Binnen de programmalijn over gebeurtenissen en personen die grote veranderingen teweeg hebben gebracht, organiseert het museum onder andere in 2021 een tentoonstelling over de kerk in de jaren zestig.

Tradities en rituelen

Traditionele handelingen, rituelen en feesten vormen een essentieel aspect van het christendom. Op immateriële wijze geven ze uiting aan het onbenoembare. Het museum organiseert binnen deze programmalijn onder andere *Feest!*, *Sint-Maarten*, *Het Huis van Sinterklaas* en *Kerst*.

Nederland en de wereld

Het christendom is een wereldgodsdienst. Het museum kijkt daarom ook over de grenzen. In dat kader wordt voor 2022 bijvoorbeeld de tentoonstelling *Gospel* voorbereid, in samenwerking met evangelische kerkgemeenschappen. Het museum programmeert sinds jaren met regelmaat multireligieuze tentoonstellingen waarin ook andere wereldreligies dan het christendom in beeld komen.

7.3 Bruiklenen en internationale samenwerking

Het museum voert een ruimhartig bruikleenbeleid: voorwerpen uit het depot worden in permanente bruikleen gegeven wanneer zij elders getoond kunnen worden onder verantwoorde omstandigheden. Het is van groot belang dat zoveel mogelijk mensen de collectie kunnen zien. Op dit moment heeft het museum 296 voorwerpen in permanente bruikleen. Zij zijn uitgeleend aan musea of kerken.

Collegamusea in binnen- en buitenland vragen geregeld om bruiklenen ten behoeve van tentoonstellingen, bijvoorbeeld het Ashmolean Museum (Oxford), Musée national du Moyen Âge Cluny (Parijs) en het Ruhr Museum (Essen). Het museum reageert ruimhartig op deze verzoeken. Het streeft ernaar om de samenwerking met internationale musea te intensiveren en nog meer van de eigen collectie in het buitenland te tonen.

Bruikleenaanvragen ten behoeve van tentoonstellingen worden als volgt beoordeeld:

- Voldoet de instelling die het werk aanvraagt aan de eisen op het gebied van veiligheid en klimatologische omstandigheden?
- Is het werk opgesteld in de eigen vaste presentatie en zo ja, is het vervangbaar?
- Wat is de conditie van het aangevraagde object?
- Draagt het uitlenen van het object bij aan nieuwe kennis en inzichten?
- Alleen de speciale kosten die samenhangen met het in bruikleen geven, zoals verzekering, verpakking, begeleiding en transport, komen voor rekening van de bruikleennemer. Soms moeten aanvullende kosten worden doorberekend, zoals voor fotografie, het maken van passe-partouts, restauratie of conservering.

7.4 Digitale presentatie en kennisdeling

In het *Kennisplan 2021-2024*, dat in 2021 zal worden geformuleerd, zal worden beschreven hoe het museum zijn kennis deelt. Dat doet het museum in samenhang met nieuw beleid voor publicaties (zie 7.5), de collectiewebsite en de bibliotheek, die bij de herinrichting zal worden ontwikkeld tot een toegankelijker onderzoekscentrum (zie hoofdstuk 10).

7.4.1 De collectie digitaal

Het museum heeft de collectie op verschillende manieren, voor verschillende doelgroepen digitaal ontsloten.

- *www.catharijneconvent.nl*: de algemene website van het museum; wordt bezocht door gemiddeld 300.000 bezoekers per jaar; inmiddels is 65% van de afbeeldingen digitaal beschikbaar; eind 2024 wil het museum 85% bereiken;
- *www.grootstemuseum.nl*: een aparte website voor Het Grootste Museum van Nederland (voor dagjesmensen);
- *www.weetwatjeviert.nl*: een aparte website voor *Feest!* (voor docenten en scholieren);
- *www.catharijneverhalen.nl*: een speciaal platform voor herinneringsverhalen;
- de collectiedatabase: bestemd voor de vakgemeenschap (ook ontsloten via Europeana);
- de bibliotheekcollectie: bestemd voor onderzoekers (ontsloten via Worldcat); bevat maar liefst 40% uniek materiaal;
- Kerkcollectie Digitaal: voor kerk-eigenaren en de vakgemeenschap;

wordt onder andere gebruikt ten behoeve van lokale visies voor herbestemming en instandhouding van kerken.

7.4.2 DiMCoN en Europeana

De collectie is ontsloten via DiMCoN (Digitale Museale Collectie Nederland), het digitale collectieplatform voor musea van de RCE. Hierdoor is de collectie ook beschikbaar via Europeana, de portal voor het gedigitaliseerde Europese erfgoed.

7.4.3 Multimediatour

De multimediatour is een van de middelen om de collectie tijdens presentaties van een context te voorzien en verhoogt de publiekservaring. Het systeem waarmee de multimediatours worden samengesteld, plaatst de gebruikte beelden en film- en audiofragmenten zelf in Adlib, dat de tours vervolgens automatisch op iPods zet.

7.4.4 Digitaliseringsprojecten

Het museum draagt sinds 2009 bij aan verschillende digitaliseringsprojecten, waaronder Protestantse Portretten (onderdeel van Het Geheugen van Nederland), Gothic Ivories (van het

Courtauld Institute of Art, Londen), MeMO (The Medieval Memoria Online van de Universiteit Utrecht), The Rembrandt Database (RKD), Mapping Flick (RCE, TU Delft, HKU Den Haag, Rijksmuseum) en de Opus Anglicanum Database (van Princeton University) voor middeleeuws borduurwerk, die onderdeel is van de Index of Christian Art. In het kader van eigen tentoonstellingsprojecten digitaliseert het museum handschriften en bijbels.

7.4.5 Digitale infrastructuur voor de herinneringsverhalen

Catharijneverhalen.nl is een open platform waar mensen een verhaal kunnen achterlaten en verhalen van anderen kunnen lezen. Voor tentoonstellingen worden vanuit deze website verhalen geogst. Een selectie daarvan wordt gebruikt tijdens de publieksbegeleiding in het museum. De digitale infrastructuur is helder en goed toegesneden op gebruik door publiek, wetenschappers en medewerkers van het museum. De site fungeert als een verhalenbibliotheek. Daarnaast zijn de verhalen duurzaam opgeslagen in een digitaal archief. In 3.2.7 is de samenhang besproken tussen herinneringsverhalen als bron enerzijds en als onderdeel van de museale collectie anderzijds.

7.5

Publicaties

Over de collectie verschijnen geregeld uiteenlopende publicaties. Voor het museumpubliek en vakgenoten zijn er publicaties die tentoonstellingen begeleiden, en wetenschappelijke publicaties over onderdelen van de collectie (zie 3.2). Voor de vrienden van het museum en andere belangstellenden is er het tijdschrift *Catharijne*, dat drie keer per jaar verschijnt. Het biedt toegankelijke en wetenschappelijke informatie over de museumcollectie, aansluitend op lopende tentoonstellingen. Het blad vult de ruimte die er is tussen de website, de nieuwsbrieven en de wetenschappelijke publicaties. Het museum bereidt in deze beleidsperiode een nieuwe publicatie over topstukken in de collectie voor. Deze zal verschijnen bij de opening van de nieuwe collectiepresentatie (gepland voor 2025).

In 2021 wordt het publicatiebeleid opnieuw geformuleerd. Doel is nog beter aan te sluiten bij de interesses van het publiek en de samenhang te vergroten met de digitale presentatie van de collectie. Het museum experimenteert ook met een aantrekkelijkere vormgeving van de boeken die het uitgeeft, te beginnen met de tentoonstellingspublicaties *Body Language* (2020) en *Maria Magdalena* (2021).

Detail van *Kruisiging met passiesymbolen*, miniatuur in getijden- en getijdenboek door Geert Grote, Haarlem
(?) 1481, collectie Museum Catharijneconvent (BMH Warm h92) | Foto Marco Sweering

8 | Educatiecollectie

Feest! in Museum Catharijneconvent | Foto Lilian van Rooij

De afdeling Educatie en Publiek beheert een educatiecollectie die kan worden ingezet voor publieksbegeleiding. Het zijn voorwerpen die niet tot de museumcollectie behoren en die mogen worden aangeraakt. Educatie en participatie zijn van groot belang voor het museum, omdat ze een brug bouwen tussen collectie en publiek. In deze beleidsperiode werkt het museum voor de publieksgroepen tentoonstellingsbezoekers, onderwijs, families en nieuwkomers. Voor elk van deze groepen worden specifieke vormen van publieksbegeleiding ontwikkeld

en daarin speelt de educatiecollectie een belangrijke rol. Het gebruik van echte objecten brengt de onderwerpen van de programma's dichterbij de belevingswereld van het publiek en helpt bij het duiden van de onderwerpen. Dergelijke voorwerpen gaan in het programma *Museum voor 1 dag* mee naar ouderen in verzorgingstehuizen, waarbij ze een stroom van herinneringen en verhalen oproepen. Omdat deze voorwerpen mogen worden aangeraakt, zijn ze ook belangrijk in een programma op maat voor blinden en slechtzienden.

9 | Onderzoek naar de collectie

Caroline van der Elst restaureert *De kruisiging*, Meester van de *Bewening van Christus te Lindau*, ca. 1425, collectie Museum Catharijneconvent

Het museum is museum en kenniscentrum in één. Als nationaal kenniscentrum voor het christelijk erfgoed beschikt het over een inhoudelijke staf die onderzoek doet en kennis uitwisselt. Het onderzoek is multidisciplinair en bestrijkt kunst-, cultuur- en kerkgeschiedenis, theologie en religiewetenschap. Er is geen andere plek in Nederland waar kennis over christelijk erfgoed op dergelijk hoog niveau in de context van een museumcollectie wordt opgebouwd

en uitgedragen. De inhoudelijke staf is een natuurlijke partner voor vakgroepen van universiteiten, wetenschappelijke instellingen en musea. Over en weer weten zij elkaar te vinden voor structurele en projectmatige samenwerking, wat resulteert in het delen, uitwisselen en borgen van kennis. Nadruk ligt op valorisatie en de maatschappelijk impact van kennis.

9.1 Verbreiding expertise

De expertise van het museum is in 2019 dankzij het aanstellen van een nieuwe conservator verder versterkt op het terrein van moderne en hedendaagse kunst en religiewetenschap. Vanaf 2021 wordt daar expertise over de verscheidenheid van het christendom in Nederland aan toegevoegd, met een focus op migratie en erfgoed van internationale kerkgemeenschappen in Nederland. Dat is het gevolg van samenwerking met Samen Kerk in Nederland (SKIN). De partijen zullen in het museum gezamenlijk een conservator internationale kerken aanstellen.

9.2 Integrale benadering onderzoek

De kennisterreinen waarop het museum met zijn partners onderzoek verricht zijn de volgende:

- de collectie christelijk erfgoed van het museum;
- christelijke erfgoed buiten het museum, met name in kerken en kloosters;
- rituelen, gewoonten en gebruiken rondom feestdagen (specifiek onderzoek ten behoeve van museumeducatie);
- immaterieel erfgoed van het christendom in Nederland.

Een van de hoofddoelen voor deze beleidsperiode is de samenhang tussen collectievorming, onderzoek en programmering te vergroten. Het onderzoek naar de museale collectie wordt vanaf 2021 inhoudelijk gestuurd door de collectiethema's (zie 3.1). Daardoor blijven de collectie en de kennis daarover een rijke en relevante bron voor de programmering. Dit heeft gevolgen

voor de inhoud van het onderzoek dat het museum doet. Uitzondering is het waarderingsonderzoek dat de erfgoed specialisten van het museum verrichten naar erfgoed buiten het museum. Zij gebruiken bij hun waardering niet de specifieke en inhoudelijk gestuurde collectiestrategie van het museum, maar de waarderingsystematiek van de Collectie Nederland in het algemeen. Kennis over en waardering van christelijk erfgoed in situ is vanzelfsprekend relevant voor het museum. Het levert aanvullende kennis op over objecten in situ en hun functioneren in hun religieuze traditie. Het laat zien welke objecten buiten de museale collectie van nationaal kunsthistorisch en cultuurhistorisch belang zijn.

9.3 Collectieonderzoek in deze beleidsperiode

Binnen het collectiethema *vestigen, verdwijnen, veranderen* start het museum verschillende onderzoeken.

Zoals hierboven vermeld, is het dankzij de samenwerking met SKIN mogelijk onderzoek te doen naar migratie en erfgoed van internationale kerkgemeenschappen in Nederland. In 2021 heeft dit onderzoek onder andere tot doel na te gaan:

- welke voorwerpen in de eigen collectie en de Collectie Nederland gerelateerd zijn aan de verscheidenheid van het christendom in Nederland en migratie;
- hoe de huidige en de nieuwe vaste presentatie respectievelijk in 2021 en 2025 kunnen worden verrijkt met objecten en herinneringsverhalen op het gebied van migratie en de aanwezigheid van internationale kerken in Nederland;
- welke nieuwe collectiekansen er zijn, materieel en immaterieel;

- (voor de tentoonstelling *Gospel*, 2022) wat de oorsprong is van gospelmuziek en welke rol deze muziek in kerkgemeenschappen heeft gehad; hierbij is aandacht voor het slavernijverleden.

Daarnaast verricht het museum in het kader van het collectiethema *vestigen, verdwijnen, veranderen* onderzoek naar historische en actuele interieurs van migrantenkerken (kennisterrein christelijk erfgoed buiten het museum). Dit onderzoek zal leiden tot een publicatie.

Ten slotte doet het museum in het kader van dit collectiethema mee aan het project *Minority religions / majority culture. Christians of African descent and the dynamics of religious heritage in Europe*. In dit project, dat is geïnitieerd door het Meertens Instituut, werken de komende jaren verschillende (inter)nationale partners samen.

Hiernaast lopen onderzoeken naar onderdelen van de kerncollecties of staan

die op stapel. De collectie zeventiende- en achttiende-eeuwse paramenten is sinds enkele jaren onderwerp van promotieonderzoek door een conservator van het museum. Het onderzoek moet leiden tot een tentoonstelling van topstukken uit de collectie van vooral de Oud-Katholieke Kerk, die in 2023 stilstaat bij haar 300-jarig bestaan. Ook dit onderzoek sluit aan bij het collectiethema *vestigen, verdwijnen, veranderen*.

Samen met onder andere de Universiteit en de Universiteitsbibliotheek Utrecht, het Centraal Museum en Het Utrechts Archief wordt onderzocht of een breed middeleeuwenproject kan worden opgezet. Doel van de samenwerking is het onderzoeken van Utrecht als belangrijk religieus en cultureel centrum in de middeleeuwen, met bijzondere aandacht voor de collectie beeldhouwkunst. Bij dat onderdeel wordt ook museum M in Leuven betrokken vanwege de langlopende samenwerking op het gebied van de laatmiddeleeuwse beeldhouwkunst in de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden. Museum Catharijneconvent zal specifieke onderdelen van dit brede en multidisciplinaire onderzoek opzetten en daarbij aansluiten op verschillende collectiethema's.

Voor diverse tentoonstellingen zullen

de conservatoren van het museum gericht onderzoek doen, samen met (inter)nationale partners. Aan *Maria Magdalena. De tentoonstelling (2021)* en de begeleidende publicatie zullen tal van internationale wetenschappers en experts bijdragen leveren die de eigen collectie van het museum in context plaatsen. Dit onderzoek sluit aan bij het collectiethema *verbeelding van verhalen in en rondom de Bijbel*.

De nieuwe collectiepresentatie is hierboven al genoemd in het kader van toekomstig onderzoek naar de verscheidenheid van het christendom. In 2019 heeft een promovendus van de Universiteit van York, vooruitlopend op het nieuwe onderzoeksbeleid, vanuit het museum onderzoek gedaan ten behoeve van een kennisdossier over de onderliggende ideeën van adoratie en afkeer van christelijke verbeeldingen vanaf het eerste millennium tot aan de Beeldenstorm. Dit sluit aan bij het collectiethema *levende aanwezigheid*.

Binnen ditzelfde thema en eveneens voor de nieuwe collectiepresentatie gaat het museum in samenwerking met de RCE onderzoek doen naar een bijzondere groep vroegrenaissancistische sculpturen uit de Sint-Maartenskerk in Doorn (zie 4.2.5). Deze objecten worden

in 2025 als langdurig bruikleen aan de collectiepresentatie toegevoegd.

Standaard vindt bij (potentiële) verwervingen onderzoek plaats naar de eigen collectie en de Collectie Nederland. Bij grotere aankopen wordt *peer review* toegepast.

Het museum initieert geen onderzoek naar de 'overige collecties', maar het zal externe onderzoekers die zich in deze collecties willen verdiepen, uiteraard praktische ondersteuning verlenen.

Voor een uitgebreide beschrijving van het onderzoek naar de collectie en de publicaties, door eigen en externe specialisten, zie het *Kennisplan 2021-2024*, dat in 2021 wordt opgesteld.

Reliekschrijn van Thomas Becket, Frankrijk, circa 1200, collectie Museum Catharijneconvent (ABM m907) | Foto Ruben de Heer

Getijdenboek, Brugge, Geert Grote, ca. 1480, collectie Museum Catharijneconven (OKM h1) | Foto Marco Sweering

10.1 Verzamelbeleid

De bibliotheek van Museum Catharijneconvent vindt haar oorsprong in de tijd van het ontstaan van het Aartsbisschoppelijk Museum Utrecht en het Bisschoppelijk Museum Haarlem in de tweede helft van de negentiende eeuw. De bibliotheek bevat uitsluitend boeken die na 1800 zijn uitgegeven. Vanaf de oprichting van het huidige museum in 1979 is de bibliotheek professioneel beheerd en is de collectie uitgebreid, met bijzondere aandacht voor het wegwerken van lacunes op het gebied van het protestantisme. In 2013 vond een omvangrijke en waardevolle toevoeging plaats, toen de bibliotheek van de voormalige Stichting Kerkelijk Kunstbezit in Nederland werd ingebracht. In de loop van de tijd is een nauwe verwevenheid ontstaan tussen de bibliotheek en de museale collectie. De bibliotheek telde in 2020 46.000 titels (peildatum november 2020) en is onderscheidend vanwege zijn samenhang en omdat ruim een kwart van de titels niet in andere bibliotheken aanwezig is.

Het verzamelbeleid is gericht op literatuur over de museumcollectie en over de geschiedenis van het christendom in Nederland en verwante kennisgebieden, zoals Nederlandse geschiedenis, kerkgeschiedenis en kunstgeschiedenis.

Een ander aandachtsgebied is de lokale en regionale kerkgeschiedenis van Nederland, die veelal wordt beschreven in publicaties van plaatselijke historische verenigingen met een beperkte verspreiding. Dit verzamelterrein sluit nauw aan bij de activiteiten van de erfgoed specialisten van het museum. Het aankoopbeleid van de bibliotheek wordt, net als het beleid voor de museumcollectie, in deze beleidsperiode ook toegespitst op onderwerpen die de collectiethema's ondersteunen (zie hoofdstuk 3).

10.2 Documentatie en fotoarchief

De bibliotheek bewaart een grote hoeveelheid analoge documentatiemateriaal over voorwerpen in de museumcollectie: correspondentie, teksten, restauratieverslagen etcetera. Daarnaast bewaart zij archiefstukken en fotodocumentatie rondom kerkelijke en monastieke collecties in ons land. In het fotoarchief is analoge en digitaal beeldmateriaal van de museumvoorwerpen opgenomen, alsmede fotomateriaal over het museum. Het digitale documentatie- en fotomateriaal is duurzaam opgeslagen en via Adlib gekoppeld aan museumvoorwerpen.

Beeldbestanden worden gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek, publicaties en marketingdoeleinden en aan derden ter beschikking gesteld. Van een groot deel van de collectie zijn foto's in hoge resolutie gratis te downloaden via de collectiewebsite van het museum.

10.3 Toegankelijkheid en gebruik

De catalogus van de bibliotheekcollectie is online toegankelijk en doorzoekbaar via de collectiewebsite. Via de website kunnen ook publicaties worden aangevraagd. De basis is de registratie van de bibliotheekcollectie in Adlib, die bezoekers ook ter plekke in de bibliotheek kunnen doorzoeken. Indien van toepassing, zijn de titels gekoppeld aan de objecten binnen het collectieregistratiesysteem. Verder is de catalogus toegankelijk via de Nederlandse Centrale Catalogus (NCC), Picarta en Worldcat.

De bronnen in de bibliotheek zijn beschikbaar voor onderzoek, voor zover daarvoor geen beperkingen gelden.

De gebruikers van de bibliotheek zijn de medewerkers van het museum en bezoekers, vooral wetenschappers en studenten. De bibliotheek is op afspraak te bezoeken.

10.4 Naar een nog beter zichtbaar onderzoekscentrum

De museumcollectie, de kennis daarover, de beschikbare documentatie en de eigen conservatoren en erfgoed specialisten zijn het fundament van het museum en zijn publieksactiviteiten. Het museum vertelt daarmee, samen met het publiek en externe experts, het verhaal over christelijke kunst en erfgoed in Nederland. Daarom is er aandacht voor de geschiedenis en de dynamiek van het christendom, beheert het museum herinneringsverhalen, zowel op een aparte site als in de museale collectie, zijn internationale kerkgemeenschappen in Nederland onderwerp van onderzoek en collectievorming, en onderzoeken de erfgoed specialisten erfgoed in situ.

Dit alles heeft ook waarde voor onderzoek door derden. Daarom wil het museum de mogelijkheden voor externe onderzoekers verruimen. Bovendien vindt het museum het belangrijk dit inhoudelijke fundament beter zichtbaar te maken voor het publiek.

Het museum gaat daarom parallel aan de planvorming voor de herinrichting onderzoeken of de bibliotheek als

onderzoekscentrum kan worden ingericht en gepositioneerd. Daarbij zal het accent liggen op toegankelijkheid en overzichtelijkheid. Het doel is tweeledig. In de eerste plaats is de verwachting dat onderzoekers (wetenschappers, studenten, hobbyisten, leerlingen) hun weg naar de onderzoeksfaciliteiten van het museum zo nog beter weten te vinden. Er liggen bijvoorbeeld kansen voor scholen die daar hun leerlingen kennis laten maken met bronnenonderzoek. En in de tweede plaats hoopt het museum dat de museumbezoeker het onderzoekscentrum zal ervaren als een verrassende en waardevolle aanvulling op het museumbezoek. Het centrum maakt het kennisdomein van het museum zichtbaar en laat zien dat het museum samenwerkt met andere kennisinstellingen en musea.

Colofon

2021 | Museum Catharijneconvent

Bezoekadres

Lange Nieuwstraat 38
NL 3512 PH Utrecht

www.catharijneconvent.nl

Postadres

Postbus 8518
NL 3503 RM Utrecht
+31(0)30 231 38 35

info@catharijneconvent.nl

*De collectie en bibliotheek van
Museum Catharijneconvent zijn
online te raadplegen via
www.catharijneconvent.nl.*

Museum Catharijne Convent